

Sovereign Power, Subjectivity, and Agency in the Southern Border Provinces¹

Anusorn Unno²

Abstract

This article examines sovereign powers in the southern border provinces, their subject makings, and self-makings and agency enactment through them. The research site is a Raman district village in Yala Province. Data was gathered by fieldwork, including interviews

¹ This article is part of a research project “There is no ‘Dangdut’ tonight: Sovereign powers and Malays’ subjectivity and agency in the southern border provinces” of which the author is the principal investigator, in Anusorn Unno (2015) There is no “Dangdut” tonight: Sovereign powers and Malays’ subjectivity and agency in the southern border provinces, a research project supported by Research Career Development Grant, Office of the Higher Education Commission, Thailand Research Fund, and Thammasat University.

² Associate professor Dr., Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. Email: anusorn.unno@gmail.com

* **Corresponding Author:** Anusorn Unno, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. Email: anusorn.unno@gmail.com

and observation, complemented by document research. Results were that sovereigns in the area include soldiers, official leaders, insurgents, and illegal business operators, each of whom acquired sovereign power from supplemental laws, informally outsourced power from soldiers, involvement with illicit military behaviors and operations, and Islamic interpretation, respectively. These sovereigns cultivated subjects through different means: state ceremonies for soldiers, patronages for official leaders, religion for insurgents, and violence for illegal business operators. These subjectivations are not entirely successful as they have met resistance, but serve as conditions through which local residents cultivate different selves. Specifically, they are a medium through which local residents enact agency. However, these self-makings and agency enactments through sovereigns are inconducive to an egalitarian society and cause unrest to continue. It is imperative to halt conditions generating sovereigns, including supplemental laws, hierarchical social relations, and religious monopolies of legitimacy to resolve local issues that residents confront.

Keywords: Sovereign power, Subjectivity, Agency, Unrest, Southern border provinces

อำนาจเหนือชีวิต สภาวะตัวตน และ ศักยภาพกระทำการในจังหวัดชายแดนใต้³

อนุสรณ์ อุณโณ⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอำนาจเหนือชีวิตในจังหวัดชายแดนใต้ การบ่มเพาะบุคคลของอำนาจเหนือชีวิต รวมถึงการสร้างตัวตนและการแสดงศักยภาพกระทำการของบุคคลผ่านอำนาจเหนือชีวิตดังกล่าวโดยอาศัยหมู่บ้านใน อ.รามัน จ.ยะลา เป็นพื้นที่วิจัย และอาศัยการศึกษา

³ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย คินนีไม่มี “ดังดูท”: อำนาจเหนือชีวิตกับการสร้างตัวตนและแสดงออกซึ่งศักยภาพแห่งตนของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผู้เขียนเป็นหัวหน้าโครงการและผู้วิจัยใน, อนุสรณ์ อุณโณ (2558) คินนีไม่มี “ดังดูท”: อำนาจเหนือชีวิตกับการสร้างตัวตนและแสดงออกซึ่งศักยภาพแห่งตนของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการวิจัยภายใต้โครงการทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล: anusorn.unno@gmail.com

* ผู้ประพันธ์บรรณานุกรม: อนุสรณ์ อุณโณ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล: anusorn.unno@gmail.com

ภาคสนามซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นวิธีวิจัยหลัก เสริมด้วยการวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่าผู้มีอำนาจเหนือชีวิตในพื้นที่ ประกอบด้วย ทหาร ผู้นำทางการ ผู้ก่อความไม่สงบ และผู้ประกอบการกิจกรรมผิดกฎหมาย ซึ่งแต่ละกลุ่มมีที่มาของอำนาจต่างกัน ทหารจาก “กฎหมายพิเศษ” ผู้นำทางการจากการถ่ายโอนอำนาจอย่างไม่เป็นทางการจากทหาร ผู้ประกอบการกิจกรรมผิดกฎหมายจากการสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่นอกแถวและปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ และผู้ก่อความไม่สงบจากการตีความศาสนาอิสลาม โดยผู้มีอำนาจเหนือชีวิตแต่ละกลุ่มบ่มเพาะบุคคลด้วยกลวิธีแตกต่างกัน ทหารอาศัยรัฐพิธี ผู้นำทางการใช้การอุปถัมภ์ค้ำชู ผู้ก่อความไม่สงบใช้ศาสนา ส่วนผู้ประกอบการกิจกรรมผิดกฎหมายใช้ความรุนแรง ซึ่งไม่ได้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ เพราะประสบ การขัดขึ้น อีกทั้งยังเป็นเงื่อนไขให้บุคคลสร้างตัวตนที่แตกต่างขึ้นมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นแหล่ง อิงอาศัยในการแสดง ศักยภาพกระทำการของบุคคล อย่างไรก็ดี การสร้างตัวตนและการแสดง ศักยภาพกระทำการผ่านอำนาจเหนือชีวิตในลักษณะเช่นนี้ไม่เอื้อต่อการอยู่ ร่วมกันอย่างเสมอหน้า และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เหตุการณ์ความไม่สงบ ในพื้นที่ยังดำเนินต่อไป จึงจำเป็นต้องยุติเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดอำนาจเหนือ ชีวิตขึ้นมา ได้แก่ กฎหมายพิเศษ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้น และการผูกขาดความถูกต้องชอบธรรมจากศาสนา เพื่อที่จะคลี่คลายปัญหาที่ คนในพื้นที่ประสบได้

คำสำคัญ: อำนาจเหนือชีวิต สภาวะตัวตน ศักยภาพกระทำการ เหตุการณ์ ความไม่สงบ จังหวัดชายแดนใต้

unna

ข่าวว่า “ยิปป์”⁵ จะจัดให้มีการแสดงดนตรีดังดุต (Dangdut) คณะ Blue Star (อ่านว่า บลูสตาร์) ในพิธีแต่งงานหลานสาวของเขาสร้างความคึกคักให้กับบ้านลาเม็งเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากเหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่จะส่งผลให้คนในหมู่บ้านไม่มีโอกาสได้ชมมหรสพในยามค่ำคืนมาเป็นเวลาหลายปี การจะมีดังดุตคณะ Blue Star ซึ่งมีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาแสดงให้ชมฟรีถึงที่ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยง่าย คนลาเม็งจึงไม่เพียงจะเฝ้ารอวันงานอย่างใจจดใจจ่อ หากแต่รายได้พอมีฐานะก็ร่วมสมทบทุนค่าจ้างคณะดังดุตด้วย ทว่าความหวังพังทลายเมื่อสองวันก่อนงานผู้จัดการคณะ Blue Star ยกเลิกสัญญาที่ให้ไว้เพราะจำเป็นต้องรับอภัยโทษแทนอย่างไรก็ดี แม้จะผิดหวังอย่างรุนแรง แต่ไม่มีใครตำหนิผู้จัดการหรือผู้ติดต่อ หลังจากทราบว่าเป็นงานแต่งงานหลานสาว “ก้านนเปาะนิ” แห่งตำบลตะลาที่คณะ Blue Star ได้รับการว่าจ้างให้ไปแสดง

ก้านนเปาะนิเป็นที่เกรงขามในหมู่คนลาเม็ง แต่ไม่ใช่เพราะความที่เขาอาศัยตำแหน่งก้านนในการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย หากแต่เป็นเพราะความที่เชื่อว่าเขาสามารถละเมิดกฎหมายโดยไม่สามารถเอาผิดเขาได้ ไม่ว่าจะเป็นการที่เขากราดยิงเด็กวัยรุ่นที่กำลังเสพยาหรือข่าวว่าเขาเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตของผู้ต้องสงสัยว่าก่อความไม่สงบ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาเป็นตัวอย่างของอำนาจเหนือชีวิต (Sovereign Power) ที่ไม่ได้มีที่มาจากตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายหรือในระเบียบการเมือง แต่มาจากความสามารถในการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย (Agamben, 1998: 11-12) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจากความสามารถในการสังหาร ลงทัณฑ์ และจัด

⁵ ชื่อบุคคลและสถานที่เฉพาะ เช่น หมู่บ้าน และตำบล เป็นนามสมมุติ เพื่อความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล

ระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบ (Hansen and Stepputat, 2006: 296) ที่คน
ลาเมืองและคนในจังหวัดชายแดนใต้ต้องอยู่ด้วยในชีวิตประจำวัน ซึ่งหมาย
รวมถึงผู้ก่อความไม่สงบ เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย ที่
เหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ส่งผลให้อำนาจเหนือชีวิตของบุคคลเหล่านี้
ทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี อำนาจเหนือชีวิตของกำนันเปาะนิไม่ได้เปิดเสรี
นายดาแมะที่รวบรวมเงินค่าจ้างคนะดังดุกกล่าวว่าแม้ไม่มีโครกล้ำคัตค้าน
กำนันเปาะนิอย่างเปิดเผย แต่หลายคนแสดงความไม่พอใจและกล่าวว่าจะไม่
เดินทางไปชมการแสดงของคนะ Blue Star ในงานแต่งงานหลานสาวกำนัน
เปาะนิ เพราะไม่ต้องการเสริมความยิ่งใหญ่ให้กับงานที่มีเขาเป็นฉากหลัง
(ดาแมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 25 ตุลาคม 2557) นอกจากนี้ ยียุปกล่าวว่าก่อน
แต่งงานแต่งงานหลานสาวเขาประมาณ 2 สัปดาห์ แม่และน้ำสาวได้พาเขาไป
พบกำนันเปาะนิที่บ้านเพื่อแจกบัตรเชิญในฐานะที่เป็นญาติ เพราะคาดหวัง
ว่าหากกำนันเปาะนิมาร่วมงานก็จะส่งผลให้งานมีความยิ่งใหญ่ตามไปด้วย
(ยียุป, การสื่อสารส่วนบุคคล 13 เมษายน 2557) แม่และน้ำสาวยียุปจึง
สมัครใจที่จะเป็นคนในอาณัติของกำนันเปาะนิเพราะคาดหวังว่าจะสามารถ
อาศัยอำนาจของกำนันเปาะนิเพิ่มพูนสถานะตนเองได้ ซึ่งเป็นสภาวะการณ์
ที่ชี้ให้เห็นว่า “องค์ประธานก่อตัวขึ้นผ่านปฏิบัติการทำให้อยู่ใต้อาณัติ”
(Foucault, 1988: 50) หรือกลวิธีบ่มเพาะบุคคล (Subject Making) เป็นเงื่อนไข
หรือช่องทางให้บุคคลได้สร้างตัวตน (Self-Making) ขึ้นมาในเวลาเดียวกัน (Ong,
2003: 15) อีกทั้งยังไม่จำเป็นต้องเป็นในด้านลบ เพราะในบางกรณีการ
แสดงความสยบยอมเป็นเงื่อนไขสำหรับการสร้างสภาวะตัวตน (Subjectivity)
รวมทั้งการได้มาและแสดงออกซึ่งศักยภาพกระทำการ (Agency) ของบุคคล
(McNay, 2000: 18-21)

แม้การมีปฏิสัมพันธ์กับอำนาจเหนือชีวิตในลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของคนลาเมืองรวมทั้งคนมลายูมุสลิมทั่วไปในจังหวัดชายแดนใต้ ทว่าประเด็นดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจจากวงวิชาการเท่าที่ควร โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาที่ความสนใจทางวิชาการกระจุกอยู่ที่เหตุการณ์ความไม่สงบเป็นหลัก งานวิชาการจำนวนมากมุ่งตอบคำถามว่าเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เหตุใดจึงทวีความเข้มข้นขึ้น และมีใครอยู่เบื้องหลัง (Abuza, 2003; 2005; Askew, 2007; Croissant, 2005; Jitpiromsri and Sobhonvasu, 2006; Liow, 2006; McCargo, 2006; 2008; Pathmanand, 2006; Sugunnasil, 2006) มากกว่าจะเป็นคำถามเกี่ยวกับคนมลายูมุสลิมซึ่งเป็นผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่และได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ (Unno, 2019: 5) ขณะเดียวกันงานที่ให้ความสำคัญกับชีวิตและสังคมวัฒนธรรมคนมลายูมุสลิมท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบซึ่งมีจำนวนไม่มากนักยังมีข้อจำกัด เพราะจำนวนหนึ่งให้ภาพชีวิตและสังคมวัฒนธรรมมลายูมุสลิมที่หยุดนิ่ง มากกว่าพลวัต การปรับตัวและการเจรจาต่อรองของคนมลายูมุสลิมต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงกดดัน (ศรีศักดิ์ วลลิโกดม, 2550) ขณะที่อีกจำนวนหนึ่งสำรวจชีวิตคนมลายูมุสลิมในระดับข้อเท็จจริงเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นการครองชีวิตและความเป็นมลายูท่ามกลางกระแสการฟื้นฟูศาสนาอิสลามและเหตุการณ์ความไม่สงบ (ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ, 2551) การปรับใช้และตีความศาสนาอิสลามให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและความจำเป็นของชีวิต (Dorairajoo, 2006) หรือกลวิธีของผู้นำฝ่ายปกครองในการรับมือกับผลพวงของเหตุการณ์ความไม่สงบ (Askew, 2009) ทว่ายังไม่ได้พิจารณาว่าจะทำความเข้าใจและอธิบายชีวิตคนมลายูมุสลิมภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบที่พ้นไปจากข้อเท็จจริงเบื้องต้นอย่างไร

บทความนี้พยายามขยายขอบเขตการวิจัยด้วยการเสนอว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้เป็นผลพวงประการหนึ่งของ การบรรจบกันของอำนาจเหนือชีวิตหลากหลายชนิดที่ต้องการบ่มเพาะบุคคลจาก คนมลายูมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขหรือช่องทางให้คนเหล่านี้ได้สร้างและ แสดงออกซึ่งตัวตนรวมทั้งศักยภาพกระทำการของพวกเขาในเวลาเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาอำนาจเหนือชีวิตในจังหวัดชายแดนใต้
2. ศึกษาการบ่มเพาะบุคคลของอำนาจเหนือชีวิตในจังหวัดชายแดนใต้
3. ศึกษาการสร้างตัวตนและการแสดงศักยภาพกระทำการผ่านอำนาจเหนือชีวิตในจังหวัดชายแดนใต้

แนวคิดและทฤษฎี

1. อำนาจเหนือชีวิตในทางมานุษยวิทยา

การทวนกลับมาสนใจอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ในแวดวงวิชาการตะวันตกในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาส่วนหนึ่งเป็นปฏิกิริยาต่อแนวคิดอำนาจของ Foucault เพราะแม้ Foucault จะเตือนไม่ให้มองการเกิดขึ้นของวิถีอำนาจแต่ละชนิด คือ อธิปไตย (Sovereignty) วินัย (Discipline) และการปกครอง (Governmentality) ในลักษณะแทนที่กัน แต่ให้มองว่าวิถีอำนาจทั้งสามอยู่ร่วมกันอย่างไร หรือในลักษณะที่เขาเรียกว่า A Triangularity of Sovereignty-Discipline-Governmentality (Foucault, 1991: 102) แต่เขาไม่ได้แสดงให้เห็นว่าวิถีอำนาจทั้งสามบรรจบกันอย่างไร อีกทั้งดูเหมือนเขาจะให้ความสำคัญกับอำนาจ Discipline และ Governmentality เป็นหลัก ขณะที่

ที่ทั้งอำนาจ Sovereignty ไว้ในฐานะวิถีอำนาจในสังคมบุพกาล ขาดพลวัต และเป็นเหตุให้เกิดวิถีอำนาจอีกสองประเภทตามมา แต่บุคคลที่ “ซุบซิดิต” อำนาจ Sovereignty ให้ไหลดล่นในสังคมร่วมสมัยคือ Agamben นักปรัชญาการเมืองชาวอิตาเลียน

Agamben (1998: 10-11) เสนอว่าการศึกษาอำนาจของ Foucault ประกอบด้วยการศึกษาเทคนิคทางการเมืองซึ่งรัฐได้ผนวกการดูแลชีวิตธรรมชาติของบุคคลเข้าไว้ที่ใจกลางการปกครอง (Governmentality) และการศึกษาเทคโนโลยีการสร้างตัวตนในอันซึ่งกระบวนการบ่มเพาะตัวตนได้ตรึงบุคคลไว้กับอำนาจภายนอก แต่ก็ส่งผลให้พวกเขายึดโยงตัวเองเข้ากับอัตลักษณ์ของตนในเวลาเดียวกัน (Discipline) อย่างไรก็ตาม Agamben ชี้ว่าขณะที่อำนาจทั้งสองตัดกันหลายจุด แต่ Foucault ไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าจุดดังกล่าวอยู่ตรงไหนและมีลักษณะอย่างไร เขาจึงจะเผยให้เห็นจุดตัดอันซ่อนเร้นของอำนาจทั้งสองซึ่งเขาถือว่าเป็นสภาวะยกเว้น (State of Exception) ซึ่งอำนาจอธิปัตย์ก่อตัวขึ้นมา

Agamben (1998: 11-12, 14-18 และดู Agamben, 2005 ประกอบ) เสนอว่าปัญหาเกี่ยวกับอำนาจอธิปัตย์มักถูกทอนลงในแง่ที่ว่าใครอยู่ตรงไหนในระเบียบการเมืองได้อำนาจไปเท่าใด ทว่าบริเวณรอยต่อหรือช่องว่างของระเบียบการเมืองซึ่งเป็นจุดตัดของวินัยและการปกครองไม่ผู้จะได้รับความสนใจ ทั้งที่บริเวณดังกล่าวเป็นสภาวะยกเว้นซึ่งอำนาจอธิปัตย์ก่อตัวขึ้นมา เขาเสนอว่า Carl Schmitt นักปรัชญาชาวเยอรมันเป็นผู้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจอธิปัตย์กับบริเวณรอยต่อหรือว่าสภาวะยกเว้นดังกล่าวผ่านการนิยามว่าองค์อธิปัตย์ (Sovereign) คือผู้ตัดสินใจในการประกาศสภาวะยกเว้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าเพราะเหตุที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย องค์อธิปัตย์จึงวางตัวเองไว้นอกกฎหมายอย่างถูกกฎหมาย หรืออยู่ในและนอกกฎหมายในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้

Agamben เชื่อว่าคุณสมบัติอีกประการขององค์อธิปัตย์คือการมีสิทธิเลือกชีวิตใดเป็น Homo Sacer กล่าวคือ ในกฎหมายโรมันโบราณ Homo Sacer ไม่ได้สังกัดกฎสวรรค์ การสังหารพวกเขาจึงไม่สามารถนับเป็นการบูชาัญญณะเดียวกัน Homo Sacer ไม่ได้ขึ้นต่อกระบวนการยุติธรรมของมนุษย์ การสังหารพวกเขาจึงไม่สามารถนับเป็นฆาตกรรมได้เช่นกัน และมีเพียงองค์อธิปัตย์เท่านั้นที่สามารถเลือกได้ว่าชีวิตใดเป็น Homo Sacer หรือชีวิตใดสามารถถูกสังหารได้โดยไม่นับเป็นทั้งการบูชาัญญณะและฆาตกรรม

แนวคิดอำนาจอธิปัตย์ (Sovereignty) หรืออำนาจเหนือชีวิต (Sovereign Power) ของ Agamben ได้รับการปรับขยายโดยนักมานุษยวิทยา เช่น Hansen และ Stepputat (Hansen and Stepputat, 2005: 36; 2006: 296-300) เพราะพวกเขาเห็นว่าช่วยให้สามารถฝ่าสภาวะชะงักงันทางทฤษฎี 2 ประการในมานุษยวิทยาได้ เพราะขณะที่ประเพณีการศึกษาสถาบันกษัตริย์ในทางมานุษยวิทยาไม่สามารถช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนระหว่างอำนาจอธิปัตย์ของกษัตริย์กับรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ได้ การ “ตัดศีรษะพระราชินีในทางสังคมศาสตร์” ของ Foucault ก็ไม่สามารถตอบคำถามได้ว่าเหตุใดกฎหมายที่วางอยู่บนความคิดเรื่องรัฐในฐานะศูนย์กลางของสังคมจึงดำรงอยู่อย่างแพร่หลายหากว่าอำนาจกระจัดกระจายอย่างที่ว่า Foucault กล่าวไว้จริง พวกเขาเสนอว่าแนวคิดอำนาจอธิปัตย์ของ Agamben ช่วยให้สามารถฝ่าสภาวะชะงักงันทางทฤษฎีดังกล่าวได้ เพราะเป็นการเคลื่อนย้ายการพิจารณาอำนาจอธิปัตย์จากการเป็นแหล่งสถิตยของอำนาจมาเป็นรูปแบบของสิทธิอำนาจที่ก่อตัวขึ้นบนความรุนแรง

นอกจากนี้ พวกเขาเสนอแนวคิดอำนาจอธิปัตย์ในชีวิตประจำวัน (De Facto Sovereignty) หรือความสามารถในการสังหาร ลงทัณฑ์ และจัดระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งมีหลากหลายชนิดและมักทับเคียงช่วงชิงกันในพื้นที่จำพวกเขตอาณานิคม สังคมหลังอาณานิคม และประเทศที่อยู่ในสภาวะ

สงคราม ซึ่งรัฐไม่ได้เป็นแหล่งสถิติของอำนาจอภิปัตย์แต่ผู้เดียวอีกต่อไป หากแต่กลายเป็นหนึ่งในบรรดาองค์อภิปัตย์ที่ประกอบด้วยกลุ่มอาชญากรรม ขบวนการทางการเมือง เจ้าพ่อ ผู้มีอิทธิพล ฯลฯ ที่ต่างพยายามวางระเบียบ กฎเกณฑ์ของตนลงบนชีวิตของผู้คนผ่านการใช้ความรุนแรง (Hansen and Stepputat, 2006: 306-307) เช่น Jensen (2005: 218-240) เสนอว่าทั้งที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ของรัฐบาลจำนวนมาก ทว่าอำนาจเหนือชีวิตและความตายในเมือง Cape Town กลับอยู่ในกำมือของก๊วนต่างๆ ขณะที่ Buur (2005: 192-217) ชี้ให้เห็นว่าอำนาจในการตัดสินเหนือชีวิต ความตาย และการลงทัณฑ์ในเมือง Port Elizabeth ของผู้พิพากษาไม่ได้มาจากตำแหน่งของพวกเขาที่แต่งตั้งโดยรัฐ หากแต่มาจากความสามารถในการใช้ความรุนแรงของพวกเขา

บทความอาศัยแนวคิดอำนาจอภิปัตย์ในทางมานุษยวิทยาในการพิจารณาว่า ในฐานะที่เป็น “อาณานิคม” ของสยาม (Anderson, 1996; Che Man, 1990) รวมถึงเป็นพื้นที่ที่เสมือนตกอยู่ใน “สภาวะสงคราม” จังหวัดชายแดนใต้เป็นอาณานิคมที่อำนาจอภิปัตย์ในชีวิตประจำวันดำรงอยู่อย่างหนาแน่น อำนาจเหล่านี้ไม่ได้มีฐานหรือที่มาจากกฎหมาย เท่าๆ กับความสามารถในการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายทั้งอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจากความสามารถในการสังหาร ลงทัณฑ์ และจัดระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งมีหลายประเภทและซับซ้อนช่วงชิงหรืออิงอาศัยกันในการวางระเบียบกฎเกณฑ์ของตนลงในพื้นที่และชีวิตของผู้คน บทความจะสำรวจว่าองค์อภิปัตย์ในชีวิตประจำวันในจังหวัดชายแดนใต้ภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบประกอบด้วยบุคคลกลุ่มใด แต่ละกลุ่มมีที่มาของอำนาจหรือสถาปนาตัวเองขึ้นมาบนฐานของอะไร วางระเบียบกฎเกณฑ์ลงในพื้นที่และชีวิตของผู้คนอย่างไร รวมถึงมีการซับซ้อนช่วงชิงหรืออิงอาศัยซึ่งกันและกันในการวางระเบียบกฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่างไร

2. สภาวะตัวตนและศักยภาพกระทำการ

นอกจากอำนาจอภิปัตย์หรืออำนาจเหนือชีวิต แนวคิดสภาวะตัวตน (Subjectivity) และศักยภาพกระทำการ (Agency) ได้รับการทบทวนในแวดวงมานุษยวิทยาเช่นกัน มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิด Subjectivation ของ Foucault (1997) ที่ว่ากลวิธีบ่มเพาะบุคคล (Subjection or Subject Making) เป็นเงื่อนไขและช่องทางให้บุคคลสร้างตัวตน (Self Making) ขึ้นมาในเวลาเดียวกัน แนวคิดนี้ได้รับการขยายความโดย Ong (2003: 15-16) ที่เสนอว่าขณะที่บุคคลขึ้นต่อการควบคุมและพึ่งพา พวกเขาก็ยึดโยงอยู่กับอัตลักษณ์ของตนโดยความรู้ว่าตนคือใคร เช่น ขณะขึ้นต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่บ่มเพาะให้พวกเขาเป็นชนกลุ่มน้อย แรงงาน และผู้มีศีลธรรมในฐานะพลเมืองอเมริกัน ผู้อพยพชาวกัมพูชาได้สร้างตัวตนของพวกเขาขึ้นบนฐานของการสำนึกว่าตนเป็นชาวพุทธร่วมกัมพูชาด้วยการปรับขยายเทคโนโลยีการปกครองที่บางครั้งก็ขัดกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลอเมริกัน

ถึงแม้แนวคิด Subjectivation ของ Foucault จะได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในกลุ่มสตรีนิยม แต่ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เช่นกัน McNay (2000) เสนอว่าแนวคิดดังกล่าวมีลักษณะเป็นส่วนเลี้ยว เพราะยังคงติดกับกระบวนทัศน์การสร้างตัวตนในเชิงลบ ตัวตนถูกเข้าใจในเชิงรับในฐานะผลพวงของโครงสร้างและปฏิบัติการวาทกรรม ขณะที่ศักยภาพกระทำการที่พุ่งมาด้วยก็ถูกมองเป็นเพียงแค่การต่อต้านหรือการเปี่ยงเบนจากบรรทัดฐานหลัก ทว่ามีบางเงื่อนไขที่สภาวะตัวตนถูกสร้างในเชิงรุก และศักยภาพกระทำการก่อตัวขึ้นในเชิงบวก McNay จึงเสนอกระบวนทัศน์การสร้างตัวตนเชิงบวกเพื่อสำรวจว่าบุคคลเจรจาต่อรองกับความหมายและบรรทัดฐานอย่างไรโดยไม่จำเป็นต้องตกอยู่ในกับดักคู่ตรงข้ามระหว่างการกดขี่ครอบงำกับการต่อต้านขัดขืน ซึ่งพ้องกับแนวคิดของนักมานุษยวิทยาที่ศึกษาผู้หญิงในอาณาบริเวณศาสนาจำนวนหนึ่ง

Mahmood (2005) เสนอว่าจริยธรรมอิสลามจำพวกความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเหนียมอาย และความอดกลั้น ซึ่งสตรีมุสลิมชาวอียิปต์พยายามบ่มเพาะท่ามกลางเข้ากันไม่ได้กับศักยภาพทางโลกและเสรีของกลุ่มสตรีนิยมคือศักยภาพพระทำการของสตรีเหล่านี้ในอาณานิเวศศาสนา ขณะที่ Frisk (2009) เสนอว่าเมโนทัศน์สตรีนิยมจำพวกตัวตนเชิงปลดแอกและศักยภาพพระทำการเชิงลี้ลับลึงมีข้อจำกัดเพราะละเลยปฏิบัติการบางด้านของผู้หญิงที่ไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยตรรกะการกดขี่ครอบงำและการต่อต้านขัดขืน การปฏิบัติศาสนาของผู้หญิงภายในศาสนาอิสลามกระแสหลักไม่จำเป็นต้องท้าทายโครงสร้างชายเป็นใหญ่ และผู้หญิงก็ไม่ใช่มือของขบวนการรื้อฟื้นศาสนาอิสลาม ฉะนั้น แทนที่จะพิจารณาการปฏิบัติและการศึกษาศาสนาของผู้หญิงในฐานะการต่อต้านระเบียบสังคมชายเป็นใหญ่ จิตสำนึกจอมปลอม หรือการซึมซับการกดขี่ไว้ภายใน Frisk พิจารณาส่งเหล่านี้ในฐานะวิธีการที่ผู้หญิงใช้ในการพัฒนาศักยภาพพระทำการของพวกเธอในบริบทศาสนาอิสลามกระแสหลัก เพราะด้วยการอาศัยวาทกรรมและปฏิบัติการแห่งความเคร่งครัดศรัทธาตามหลักศาสนาอิสลาม ผู้หญิงมาเลเซียสามารถต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างเพศ กำหนดชีวิตในลักษณะที่สอดคล้องกับศาสนาอิสลามกระแสหลัก รวมทั้งปรับเปลี่ยนศาสนาอิสลามในประเทศมาเลเซีย

บทความอาศัยแนวคิดสภาวะตัวตนและศักยภาพพระทำการควบคู่กับแนวคิดอำนาจอธิปไตยข้างต้นในการสำรวจว่าการบ่มเพาะบุคคลของอำนาจอธิปไตย โดยเฉพาะการบ่มเพาะพลเมืองของรัฐ เป็นเงื่อนไขหรือช่องทางให้คนมลายูมุสลิมในพื้นที่สร้างและแสดงตัวตนที่แตกต่างออกไปอย่างไร ขณะเดียวกันก็สำรวจว่าคนในพื้นที่อาศัยองค์อธิปไตย โดยเฉพาะผู้นำทางการเช่นก่านันเปาะนิ ในการสร้างตัวตนและแสดงศักยภาพพระทำการอย่างไร และการสร้างตัวตนและการแสดงศักยภาพพระทำการผ่านองค์อธิปไตยในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจรวมถึงปัญหาความไม่สงบที่คนมลายูมุสลิมในพื้นที่ประสบอย่างไร

พื้นที่วิจัยและวิธีการวิจัย

พื้นที่วิจัย

บทความอาศัยบ้านลาเม็ง ต.อัสรี (นามสมมุติ) อ.รามัน จ.ยะลา เป็นพื้นที่วิจัย ประกอบด้วยบ้านลาเม็งเหนือ ลาเม็งกลาง และลาเม็งใต้ โดยบ้านลาเม็งเหนือและลาเม็งกลางอยู่ในเขตหมู่ 1 ส่วนบ้านลาเม็งใต้อยู่ในเขตหมู่ 2 ประชากรทั้งหมดเป็นคนมลายูมุสลิม เป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของผู้ก่อความไม่สงบระลอกใหม่และเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของฝ่ายความมั่นคง รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย ซึ่งเอื้อต่อการสำรวจอำนาจเหนือชีวิตและการบ่มเพาะบุคคลของอำนาจเหนือชีวิต ขณะเดียวกัน คนในพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลข้างต้นอย่างสลับซับซ้อน ซึ่งเอื้อต่อการสำรวจการสร้างตัวตนและการแสดงออกศักยภาพกระทำการผ่านผู้มีอำนาจเหนือชีวิตทั้งในเชิงบวกและลบในเวลาเดียวกัน

วิธีการวิจัย

บทความอาศัยการศึกษาภาคสนามในการสำรวจประเด็นคำถามข้างต้น ประกอบด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต เสริมด้วยการวิจัยเอกสาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำทางการ ผู้นำศาสนา ครูสอนศาสนา ครู ทหาร ตำรวจ ชุมรัศคาความปลอดภัยหมู่บ้าน ผู้ผลิตและจำหน่ายน้ำดื่มใบกระท่อมสูตรผสม นักเรียน เยาวชน และคนทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2 ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ข้าราชการฝ่ายปกครอง เจ้าของร้านน้ำชา พ่อค้าแม่ค้า ลูกจ้าง และคนทั่วไป

2. การสังเกต ประกอบด้วย

การดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนการสอน กิจกรรมพิเศษ รัฐพิธี งานประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น

3. การวิจัยเอกสาร ประกอบด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใบปลิว ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และ
บริบททางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เป็นต้น

จริยธรรมในการวิจัย

โครงการวิจัยไม่ได้ยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน แต่ได้
ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคนทั้งในส่วนของหลักความเคารพ
บุคคล ประโยชน์ และความยุติธรรม โดยเฉพาะในส่วนของความเคารพ
บุคคล ผู้วิจัยได้แจ้งผู้ให้ข้อมูลด้วยวาจาว่าโครงการวิจัยเป็นหัวข้อและมี
วัตถุประสงค์อะไร พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจว่าจะให้ข้อมูลหรือไม่
จะใช้สถานที่และเวลาใด และสามารถยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลาไม่ว่า
จะด้วยเหตุผลใด ขณะเดียวกันผู้วิจัยปกป้องความลับของผู้ให้ข้อมูลด้วย
การใช้นามสมมุติของผู้ให้ข้อมูลรวมถึงชื่อหมู่บ้านและตำบลในรายงานการ
วิจัยและบทความวิจัย

ผลการวิจัย

ประกอบด้วย 3 หัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมี
รายละเอียดดังนี้

1. อำนาจเหนือชีวิตในชีวิตประจำวัน

1.1 กำนันเปาะนิ

กำนันเปาะนิเป็นคนตำบลตะลา (อยู่ติดกับตำบลอัสรี)
โดยกำเนิด หลังสำเร็จประถมศึกษาจากโรงเรียนละแวกบ้าน เขาได้เข้าศึกษา
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีชื่อเสียงบริเวณแยกมลายูบางกอก
ใกล้ตัวเมืองยะลา ทว่าด้วยความที่เป็นเด็กหนุ่มที่ชอบการท่องเที่ยวผจญ
ภัยจึงเป็นเหตุให้เขาไม่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้ จากนั้นเขาเรียน

การศึกษาผู้ใหญ่เพิ่มเติม จนกระทั่งอายุประมาณ 20 ปี เขาได้เข้าร่วมกับ “ครูเปาะสู” ที่เคลื่อนไหวต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ในพื้นที่ในเวลานั้น เพราะเขารู้สึกว่า “ตอนนั้นเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้ให้ความเป็นธรรม เลยเข้าร่วมครูเปาะสู แต่ไม่ได้ฝึกคอมฯ [คอมมิวนิสต์] เหมือนครู คือจริง ๆ แล้วเราต้องการแค่ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม ไม่ได้คิดจะแยกดินแดนอะไร เพราะว่าพ่อแม่ปู่ย่า ตายายบรรพบุรุษของเราอยู่ที่นี้ มีหลุมศพอยู่ที่นี้” (ก้านนเปาะนิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557)

ก้านนเปาะนิกล่าวว่าหลังจากเขาว่างอาวุดและมอบตัวกับทางการพร้อมครูเปาะสู เขาได้กลับมาใช้ชีวิตในหมู่บ้านเหมือนเช่นคนทั่วไป ต่อมาเขาได้ลงสมัครผู้ใหญ่บ้านและได้รับชัยชนะ และหลังจากดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้ไม่นาน เขาได้รับเลือกตั้งเป็นก้านนตำบลตะลาและอยู่ในตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลากว่า 20 ปีจนกระทั่งเป็นที่รู้จักในนาม “ก้านนเปาะนิ” เขาเกษียณอายุในปี พ.ศ. 2556 ก่อนจะลงสมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตะลาซึ่งว่างลง เพราะอดีตนายกฯ ซึ่งเป็นญาติของเขาต้องคดี เขาได้รับชัยชนะโดยไร้คู่แข่งและดำรงตำแหน่งดังกล่าวจนกระทั่งครบวาระก่อนจะให้บุตรชายเข้าสืบทอดตำแหน่งต่อ เขาให้เหตุผลของการได้รับการเลือกตั้งมาอย่างต่อเนื่องว่าเป็นเพราะ “เป็นที่รู้จักและเคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน เลยได้เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ไม่ยาก จากนั้นก็เป็นก้านนเรื่อยมา” (ก้านนเปาะนิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557)

อย่างไรก็ดี ความรู้สึกของคนตำบลตะลารวมถึงคนลาเม็งต่อก้านนเปาะนิไม่ได้เป็นในลักษณะของการเคารพนับถือ หากแต่เป็นความเกรงกลัวมากกว่า เช่น เด็กวัยรุ่นตำบลตะลากล่าวว่าในตำบลตะลาไม่มีเด็กวัยรุ่นเตร็ดเตร่ หากไม่ไปโรงเรียนก็ต้องทำงาน เพราะกลัวก้านนเปาะนิที่ไม่ต้องการให้เด็กวัยรุ่นประพฤติตนเหลวไหล (แม, การสื่อสารส่วนบุคคล 2 พฤษภาคม 2556) เช่นเดียวกับยิปูปที่กล่าวว่าใจจริงเขาไม่ต้องการเดิน

ทางไปแจกบัตรเชิญงานแต่งงานหลานสาวให้กับกำนันเปาะนิแม้จะเป็นญาติกัน เพราะกำนันเปาะนิเป็นคนน่ากลัว (ยียุป, การสื่อสารส่วนบุคคล 20 ตุลาคม 2556) ขณะที่ “แบโต” พ่อค้าปลา กล่าวว่าเขาเคยติดตามผู้ใหญ่บ้านเข้าพบกำนันเปาะนิพร้อมกับมีปลาตัวโตเป็นของกำนัล แต่กลับถูกกำนันเปาะนิตำหนิว่า “บ้าหรือเปล่า อากาศก็ร้อนแต่เสื้อใส่เสื้อแขนยาว” (แบโต, การสื่อสารส่วนบุคคล 16 เมษายน 2557) ซึ่งเขาได้แต่ก้มหน้าไม่กล้าสบตา เพราะ “กลัวแก” (เพ็งอ้าง)

คนในพื้นที่เกรงกลัวกำนันเปาะนิเพราะ “ความเด็ดขาด” หรือ “เอาจริง” ของเขา เช่น เด็กวัยรุ่นตำบลตะลากล่าวว่ากำนันเปาะนิห้ามเสพยาเสพติดทุกชนิดในเขตตำบลตะลา หากใครฝ่าฝืนจะถูกดำเนินการทันที ดังกรณีหนึ่งที่ “แกเคยใช้ปืนอาทักกราดยิงบ้านที่เด็กเสพยากันจนวิ่งหนีกันแทบไม่ทัน” (แม, การสื่อสารส่วนบุคคล 2 พฤษภาคม 2556) เช่นเดียวกับคำกล่าวของ “แซเลาะ” อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ที่ว่า “มัน [กำนันเปาะนิ] เป็นคนเอาจริง ยิ่งคนตายมาหลายคนแล้ว คนเลยกลัว” (แซเลาะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 25 มีนาคม 2555) ทั้งนี้ กำนันเปาะนิเปรียบเทียบการปกครองที่เด็ดขาดของเขาว่า “ก็เหมือนกับการปกครองลูกนั้นแหละ ถ้ามีการทำผิดก็ต้องมีการตักเตือนและลงโทษ” (กำนันเปาะนิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557) กล่าวกันว่าในบ้านเขามีห้องลับสำหรับไต่สวนผู้กระทำผิดโดยเฉพาะการลักเล็กขโมยน้อย หากพบว่ากระทำผิด ผู้กระทำผิดจะต้องเสียเงินค่าปรับเป็นจำนวนสามเท่าของทรัพย์สินที่ขโมย สองส่วนมอบให้กับเจ้าของทรัพย์สินที่เหลืออีกส่วนบริจาคให้มัสยิดสำหรับใช้ในกิจกรรมทางศาสนาและชุมชน (ดาแมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 21 ตุลาคม 2556)

อย่างไรก็ดี สาเหตุที่กำนันเปาะนิ “ปกครอง” ด้วยความเด็ดขาดไม่ได้เป็นเพราะเขามีบุคลิกภาพเช่นนั้น หากแต่เป็นเพราะเขาได้รับ “ไฟเขียว” จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถใช้ความเด็ดขาดในการ

“ปกครอง”ได้ แม้จะเป็นการละเมิดกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมก็ตาม ดังคำกล่าวของนายระมัน นายก อบต.อัสรี ที่ว่า “การที่แก [กำนันเปาะนิ] ทำอย่างนี้ได้ก็เพราะว่าเจ้าหน้าที่ไม่เอาผิดแกด้วย คือ เขาคิดว่าแกทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ไม่มีการลักขโมยหรือว่าการค้ายาหรือน้ำกระท่อมในพื้นที่ของแก” (ระมัน, การสื่อสารส่วนบุคคล 6 ธันวาคม 2555) การปกครองของกำนันเปาะนิจึงไม่ใช่การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด หากแต่เป็นการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายภายใต้การอนุญาตอย่างไม่เป็นทางการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นการที่รัฐ “จ้าง” บุคคลในท้องถิ่นให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทน (The Sovereign Outsourced) เพราะไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง หรือมีประสิทธิภาพด้วยตัวเอง (Buur, 2005)

นอกจากความเด็ดขาดที่สัมพันธ์ความสามารถในการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย อีกสาเหตุที่ส่งผลให้กำนันเปาะนิเป็นที่เกรงกลัวคือการเชื่อว่าเขามี “ของดี” ดังที่คนตำบลตะลาคคนหนึ่งกล่าวว่า “กำนันเป็นคนหนึ่งเหนียว ยังไม่เข้า แกรอดตายจากการถูกวางระเบิดรถยนต์หลายครั้งแล้วเมื่อก่อนตอนเคลื่อนไหวอยู่แกเคยถูกตำรวจล้อม แต่ตำรวจยังไม่โดนแก แต่ว่ายังโดนกันเองตายไปหลายคน” (ซัง, การสื่อสารส่วนบุคคล 2 พฤษภาคม 2556) ทั้งนี้ ถึงแม้กำนันเปาะนิปฏิเสธความรำลือเกี่ยวกับเขาข้อนี้ว่า “ไม่จริงหรอก ที่ผมรอดก็เพราะว่าพวกนั้นยังไม่โดนมากกว่า ถ้าของอย่างนั้นมีจริงประเทศก็ไม่ต้องซื้อรถถังจรวดกันหรอก” (กำนันเปาะนิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557) ทว่าคนส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่าเขามี “ของดี” ดังคำกล่าวของ “แบแม” ซึ่งแขวนตะกรุดรอบเอวที่ว่า “แก [กำนันเปาะนิ] ไม่บอกหรอกว่าแกมีของดีอะไร ของอย่างนี้เขาไม่บอกกัน” (แบแม, การสื่อสารส่วนบุคคล 12 มีนาคม 2556) ฉะนั้น เมื่อประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่ากำนันเปาะนิ

รอดชีวิตจากการถูกลอบสังหารและการปะทะมาโดยตลอด ความเชื่อที่ว่าเขามี “ของดี” จึงไหลเวียนในพื้นที่และส่งผลให้เขาเป็นที่เกรงกลัวเพิ่มขึ้นอีกส่วน⁶

กำนันเปาะนิแสดงอำนาจเหนือชีวิตของเขาในลาเม็ง ในหลายลักษณะ ที่สำคัญได้แก่การเมืองท้องถิ่น กล่าวกันว่ากำนันตำบล อัสรีคนก่อนหน้าเป็น “เด็กในคาถา” กำนันเปาะนิ ขณะที่กำนันตำบลอัสรีคนปัจจุบันกล่าวว่า “ตอนเลือกกำนันได้รับการสนับสนุนจากกำนันคนอื่น ๆ ในอำเภอ แล้วกำนันเปาะนิก็หนุนผม คือส่วนหนึ่งกำนันเปาะนิกับพ่อผมเป็นญาติกัน” (นัง, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 เมษายน 2556) เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน บางคนได้รับการวางตัวโดยกำนันเปาะนิโดยตรง ดังกรณีผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 คนก่อนหน้าซึ่งกล่าวกันว่าเป็นคนที่ “กำนันเปาะนิตั้งแทนคนเก่าที่ถูกพวกที่เล่นอยู่ [ผู้ก่อความไม่สงบ] ยิงตายไป คือ กำนันเป็นคนวางตัวให้ลง แล้วพอรู้ว่าผู้ใหญ่หมู่เป็นเด็กกำนันก็ไม่มีใครลงแข่งด้วย” (แซเลาะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2556) ขณะที่ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 คนปัจจุบันกล่าวว่า แม้เขาไม่ได้รับการวางตัวโดยกำนันเปาะนิโดยตรง แต่การที่บิดาของเขาเป็น “เด็ก” กำนันเปาะนิและมาช่วยหาเสียงก็ส่งผลให้เขาได้รับการเลือกตั้งด้วย

⁶ ความน่าเกรงกลัวที่มาจากความเด็ดขาดและการมี “ของดี” ไม่ได้มีเฉพาะกรณีกำนันเปาะนิ หากแต่ยังปรากฏในผู้นำทางการเมืองคนอื่นด้วยแม้ในระดับที่น้อยกว่า เช่น แซเลาะ นอกจากการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายครูเปาะสุ สาเหตุสำคัญที่ช่วยให้เขาสามารถครองตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านประมาณสามทศวรรษท่ามกลางการต่อสู้ช่วงชิงความเป็นใหญ่ได้เป็นเพราะเขา “เอาจริง” กับฝ่ายตรงข้าม ดังที่เขาบอกว่า “มันมีคนอยากเป็นใหญ่กันเยอะตอนนั้น ถ้าผมไม่เอาจริงมันก็ไม่กลัวหรอก คือยิ่งมาก็ยิ่งไป” (แซเลาะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2556) นอกจากนี้ เขากล่าวว่าถึงแม้เขาเคยถูกข่มขู่ถึงสี่ครั้ง แต่เขารอดมาได้ทุกครั้งรวมทั้งยังสามารถยิงตอบโต้อีกฝ่ายได้ ประการสำคัญ เขากล่าวว่ากระสุนจำนวนมากถาว่าร่างกายเขาไปแทนที่จะเจาะเข้าร่างกายตามวิถีกระสุน ไม่ว่าจะปืนบริเวณหน้าผากหรือสะเอว พร้อมกับไขว่รอยแผลเป็นให้ดู เขาอธิบายว่าที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่าเขา “ของดี” (เพ็งอ้าง) แม้จะไม่ระบุว่า “ของดี” ที่ว่าคืออะไรและใช้ตะกรุดที่เขารอบเอวเขาหรือไม่

(ลาซอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 ตุลาคม 2556) ส่วนผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 คนปัจจุบัน ซึ่งเป็นบุตรเขยผู้ใหญ่บ้านคนก่อนหน้า กล่าวว่าเขาไม่ได้ขอความช่วยเหลือจากำนันเปาะนิตอนลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน ไม่ใช่เพราะเขาไม่เห็นความสำคัญของกำนันเปาะนิ หากแต่เป็นเพราะ “พ่อตาเรากับกำนันเปาะนิเป็นเพื่อนกัน เป็นเหมือนพันธมิตรกันอยู่แล้ว ก็เลยให้ดูแลแทนกันได้” (มัน, การสื่อสารส่วนบุคคล 9 เมษายน 2556)

ในทำนองเดียวกัน ผู้นำฝ่ายบริหารมีความสัมพันธ์อันดีกับกำนันเปาะนิแม้จะไม่ใกล้ชิดเท่า เช่น นายระมัน นายก อบต.อัสรี กล่าวว่าเขาเดินทางไปเยี่ยมและขอคำปรึกษาจากกำนันเปาะนิที่บ้านเป็นครั้งคราว โดย “กำนันจะถามว่าสถานการณ์ในพื้นที่เป็นยังไงบ้าง แล้วก็จะคุยเรื่องโน้นเรื่องนี้ให้ฟัง” (ระมัน, การสื่อสารส่วนบุคคล 5 ธันวาคม 2556) ทั้งนี้ ถึงแม้เขากล่าวว่าสาเหตุที่เขาได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นเพราะ “ผลงานที่เราทำมา” (ระมัน, การสื่อสารส่วนบุคคล 22 ตุลาคม 2556) แต่คนลาเม็งจำนวนมากไม่ได้เห็นเช่นนั้น เช่น นายดาแมะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 กล่าวว่าสาเหตุที่นายระมันชนะคู่แข่งอย่างถล่มทลายส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนจากกำนันเปาะนิด้วยการที่ “แกช่วยบีบให้นายกฯ จากกิริอให้คนในหมู่ 1 เลือกเพราะว่าคนหมู่ 1 หลายคนมาจากฟากกิริอ” (ดาแมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 21 ตุลาคม 2556) เช่นเดียวกัน “بابوเอ” คนลาเม็งได้ เห็นว่า “ที่นายกฯ ชนะเยอะเพราะว่ามีพลังจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง คือกำนันเปาะนิ อย่างที่หมู่ 1 ก็ให้กำนันกิริอกดดันเข้ามาทางญาติและคนรู้จัก หรือที่หมู่ 2 ก็ให้พ่อของผู้ใหญ่ฯ เข้ามากดดันถึงที่” (بابوเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 22 ตุลาคม 2556)

ขณะเดียวกันกำนันเปาะนิเข้ามาทำกับการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารตำบลหมู่ 2 อย่างใกล้ชิด ด้วยการมอบหมายให้บิดาของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 มาคว่ำผู้สมัครคนที่เขาสนับสนุนจะได้รับการเลือกตั้ง

หรือไม่ หากสถานการณ์ไม่น่าไว้วางใจจะได้แก้ไขทัน่วงที ดังคำกล่าวของ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ที่ว่า “คืนก่อนวันเลือกตั้งสองคืนพ่อผมมาที่บ้านเพราะได้
รับคำสั่งจากกำนันเปาะนิว่าให้ไปช่วยดูสถานการณ์ที่หมู่ 2 หน่อย ได้ข่าว
ว่าสถานการณ์ไม่ค่อยดี พ่อเคยทำงานให้กำนันมาก่อน และกำนันก็เป็น
คนทำให้แก่ได้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พ่อไปช่วยเดินหาเสียงตามบ้านต่างๆ
แล้วพอรู้ว่ากำนันบอกให้มาช่วยก็เข้าใจกัน” (ลาซอ, การสื่อสารส่วนบุคคล
23 ตุลาคม 2556) ซึ่งส่งผลให้ผู้สมัครคนดังกล่าวได้รับชัยชนะในที่สุด

นอกจากนี้ กำนันเปาะนิมีอิทธิพลเหนือการเคลื่อนไหว
ทางสังคมในพื้นที่ด้วย โดยเขามักปราชญ์คนละเม้งที่คัดค้าน “โครงการพัฒนา”
ที่เขามีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีผลประโยชน์ร่วม เช่น ประมาณปี พ.ศ. 2536 มี
การดำเนินโครงการขุดลอกบึงในหมู่บ้าน ทว่าคนละเม้งส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย
เพราะเห็นว่าเป็นโครงการที่ขาดความโปร่งใสและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตก
อยู่กับผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม กำนันเปาะนิได้เรียกพวกเขาไป “คุย”
ที่บ้านเป็นรายบุคคลและส่งผลให้พวกเขาหยุดประท้วงในที่สุด ดังกรณี
แซเลาะที่ “กำนันให้ลูกน้องมันมาหาผมที่บ้านบอกว่าอยากจะคุยกับผมเรื่อง
โครงการพรุโต๊ะแนแฉ ผมก็ไป มันบอกว่าอยากให้ผมหยุดนำชาวบ้านประท้วง
ผมเลยบอกมันว่าผมหยุดก็ได้ถ้ามันขอ” (แซเลาะ, การสื่อสารส่วนบุคคล
15 มีนาคม 2556) ในทำนองเดียวกัน ถึงแม้คนละเม้งไม่เห็นด้วยกับโครงการ
ก่อสร้างเขื่อนสายบุรี แต่พวกเขาไม่ได้เคลื่อนไหวคัดค้านอย่างเปิดเผย
หลังทราบว่ากำนันเปาะนิสนับสนุนโครงการดังกล่าวเพราะมีผลประโยชน์
ร่วมด้วย ดังกรณีสดาง รองนายก อบต.อัสรี และแกนนำองค์กรชาวบ้าน
พิทักษ์ลุ่มน้ำสายบุรี เขาตัดสินใจไม่เคลื่อนไหวคัดค้านการพยายามรื้อฟื้น
โครงการก่อสร้างเขื่อนดังกล่าวในปี พ.ศ. 2554 หลังจากได้รับคำเตือนจาก
กำนันเปาะนิผ่านทางนายก อบต.อัสรี นอกจากนี้เป็นเพราะความเกรงกลัว
ที่มีอยู่เดิม ยังเป็นเพราะเขาเห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ส่งผล
ให้กำนันเปาะนิสามารถ “จัดการ” ฝ่ายตรงข้ามได้สะดวกยิ่งขึ้น (สดาง,
การสื่อสารส่วนบุคคล 6 ธันวาคม 2555)

1.2 ผู้ก่อความไม่สงบ

หากพิจารณาเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ระลอกใหม่ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาเป็นรายอำเภอ อ.รามัน เป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงสูงเป็นลำดับสองรองจากอำเภอเมืองยะลา ทว่า หากพิจารณาเฉพาะเดือนมกราคม 2555 ถึงมิถุนายน 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่ความรุนแรงเกิดขึ้นอีกครั้ง อ.รามัน เป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงสูงสุด (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และรอมฎอน ปันจอร์, 2556) นอกจากนี้ หากพิจารณาเป็นรายตำบล มี 2 ตำบลใน อ.รามัน ที่ถูกจัดเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นถี่และหนึ่งในนั้นคือตำบลอัสรี และมี 2 หมู่บ้านในตำบลที่ถูกจัดว่ามีผู้ก่อความไม่สงบเคลื่อนไหวเข้มข้นที่สุด และหนึ่งในนั้นคือหมู่ 2 (ดาแมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557) ซึ่งครอบคลุมบ้านเยกับบ้านลาเม็งได้ จึงกล่าวได้ว่าบ้านลาเม็งโดยเฉพาะบ้านลาเม็งใต้เป็นพื้นที่ที่ผู้ก่อความไม่สงบเคลื่อนไหวค่อนข้างเข้มข้น โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 - พ.ศ. 2560 มีเหตุลอบยิง 19 ครั้ง วางระเบิด 5 ครั้ง วางเพลิง 5 ครั้ง ปล้นปืน 1 ครั้ง รวมถึงการตัดต้นไม้ขวางถนนและการโรยตะปูเรือใบบนถนนจำนวนมาก มีผู้เสียชีวิต 24 คน เป็นเพศชายทั้งหมด ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นพลเรือนรักษาความปลอดภัย ที่เหลือเป็นทหาร ตำรวจ ลูกจ้างรัฐและประชาชน (Unno, 2019: 34-39)

ผู้ก่อความไม่สงบที่มักได้รับการกล่าวถึงในบ้านลาเม็งคือนายฮิฟ บุตรคนโตของ “بابอ” อดีตอิหม่ามมัสยิดลาเม็งใต้ที่หายตัวไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เพราะต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อความไม่สงบ ขณะที่ต่อมาน้องชายของเขาคือคนก็หายตัวไปเช่นกัน ดังคำกล่าวของนายแกอิหม่ามมัสยิดลาเม็งใต้คนปัจจุบันซึ่งเป็นบุตรคนสุดท้องของ “بابอ” ที่ว่า “พี่ชายหายไปสองคน คนแรกคืออดีตโต๊ะอิหม่าม พี่ชายคนโต ในตอนนั้นใครก็ตามที่อยู่โรงเรียนธรรมฯ เขาจะจับหมด ก็เลยต้องหนี ตอนนั้นมันไม่มีขั้นตอนกระบวนการในการต่อสู้คดีเหมือนในตอนนี้ ถ้าใครถูกสงสัยก็ต้อง

หนีก่อนเป็นส่วนใหญ่ พี่คนที่สองที่เป็นพวกค่านิยมสายบูรีรุ่นแรกก็หนีไปเหมือนกัน ไม่รู้ว่าไปอยู่ที่ไหนหรืออย่างไร แต่รู้ว่าพวกเขาไม่ได้อยู่ด้วยกัน” (แก, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 มิถุนายน 2556)

อย่างไรก็ดี คนลาเม็งที่หายตัวไปส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้ใหญ่ คนวัยกลางคน หรือผู้นำศาสนา หากแต่เป็นคนหนุ่มหรือวัยรุ่น อีกทั้งยังมักเป็น “เด็กดี” คือตั้งใจเรียนหนังสือโดยเฉพาะด้านศาสนา ขยัน เอาการ เอางาน ไม่ใช้กลุ่มที่เกียจคร้านหรือติดสิ่งเสพติด โดยคนหนุ่มที่หายตัวไปและเป็นที่ถูกกล่าวขานมากที่สุดคือนายอิง หรือที่รู้จักกันในนาม “อุซตาซิง” และ “เบคแฮมดำ” โดยนายอิงมีบ้านอยู่ที่ลาเม็งได้ เขาเข้าเรียนประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านลาเม็งและเป็น “เด็กดี” คนหนึ่ง ดังคำกล่าวของนายรอกูโรงเรียนบ้านลาเม็ง ที่ว่า “เบคแฮมดำเรารู้จัก เป็นเด็กดี ชอบช่วยเหลือ กิจกรรมของโรงเรียน ชอบเล่นกีฬา เป็นคนเจี๊ยบ ๆ จริงใจ” (รอก, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 มกราคม 2556) หลังจบประถมศึกษาปีที่ 6 เขาได้ไปเรียนศาสนาที่โรงเรียนปอเนาะมีชื่อที่ ต.บาลอ จนสำเร็จการศึกษาระดับ 10 ก่อนจะเป็นครูตาดีกาที่ ต.กืออ พร้อมกับยังคงเล่นกีฬาฟุตบอลอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่รู้จักในนาม “อุซตาซิง” และ “เบคแฮมดำ” ทั้งนี้ เดิมคนลาเม็งส่วนใหญ่ไม่รู้นายอิงมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มเคลื่อนไหวเพราะมักเห็นแต่เขาไปสอนหนังสือและเล่นฟุตบอล และต่อมาพวกเขารู้แต่เพียงว่านายอิงเป็นหนึ่งในคนลาเม็งที่หายตัวไปด้วยสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบ แต่ไม่รู้ว่าเกี่ยวข้องอะไรและไปอยู่ที่ไหน พวกเขามาทราบเรื่องนายอิงอีกครั้งเมื่อเขาตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีเหตุการณ์ความไม่สงบหลายคดี

นายอิงเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสื่อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ในฐานะผู้บังคับหมวดที่ 1 ของหน่วยลาดตระเวนขนาดเล็ก หรือ RKK (Ronda Kumpulan Kecil) ที่เคลื่อนไหวในเขต อ.รามัน และต้องสงสัยว่าอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ความไม่สงบหลายเหตุการณ์ ส่งผลให้เขา

เป็นที่ต้องการตัวของทางกรอย่างมากและถูกตั้งรางวัลนำจับค่อนข้างสูง จนกระทั่งวันที่ 5 ธันวาคม 2556 เขาและพวกถูกปิดล้อมและปะทะกับทหาร และตำรวจในเขต อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส เป็นเวลาหลายชั่วโมง ก่อนจะ ถูกยิงเสียชีวิตในที่เกิดเหตุพร้อมพวกอีก 3 คน นอกจากนี้ มีผู้ถูกจับกุม 7 คน โดย 2 คนเป็นคนบ้านยะซึ่งอยู่ในเขตหมู่ 2 เช่นเดียวกับบ้านลาเม็งใต้ ขณะที่ผู้บังคับหมวดที่เสียชีวิตเป็นคนลาเม็งใต้เช่นกัน โดยหลังผ่านการชันสูตร ศพของนายอิงและคนลาเม็งใต้อีกคนได้ถูกนำมาประกอบพิธีที่สุสานบ้าน ลาเม็งใต้ในคืนนั้น มีผู้เข้าร่วมหลายร้อยคน ส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะ จากหมู่ 5 ซึ่งอยู่ติดกับบ้านยะและเป็นอีกหมู่ในตำบลอัสรีที่ถูกจัดว่าเป็น หมู่บ้านที่มีการเคลื่อนไหวเข้มข้น

ความตายของนายอิงส่งผลกระทบต่อผู้ก่อความไม่สงบในเขตหมู่ 2 พอสมควร เพราะแม้ในช่วงที่ผ่านมาไม่มีการเคลื่อนไหวสำคัญในพื้นที่เนื่องจากผู้ต้องสงสัยส่วนใหญ่ได้หลบหนีไปอยู่ที่อื่น แต่ยังคงมีแนวร่วมหรือผู้ให้การสนับสนุนจำนวนหนึ่งเคลื่อนไหวอยู่ เช่น เพลรถยนต์ ไค่นตันไม้ นายลาซอ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 เรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “เด็กเบคแอมดำ” และเห็นว่าความตายของนายอิงส่งผลกระทบต่อบุคคลเหล่านี้ เพราะ “กลุ่มหนึ่งเข้ามาหาเราจากที่ไม่เคยมาไม่เคยพูดคุยด้วย พวกนี้เหมือนนกไม่มีรัง หัวขาด มีสี่ห้าคน มาบอกว่าผู้ใหญ่ฯ จะให้ช่วยเรื่องอะไรก็บอก ถ้าเห็นอะไรจะรายงานให้ผู้ใหญ่ฯ รู้ แล้วก็มีอีกกลุ่ม คือกลัวว่าจะถูกเล่นงาน พวกนี้ไปมาเลข มีแปดเก้าคน” (ลาซอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 ตุลาคม 2556)

ถึงแม้เหตุการณ์ความไม่สงบจำพวกการลอบยิงและการวางระเบิดในพื้นที่ลดลงโดยเฉพาะหลังการเสียชีวิตของนายอิง แต่ผู้ก่อเหตุ ยังคงเคลื่อนไหวในลักษณะอื่น ส่วนใหญ่เป็นการข่มขู่ ซึ่งมักเกิดขึ้นกับผู้นำ

ทางการ⁷ และเจ้าหน้าที่รัฐ ดังกรณีนาย닝 กำนันตำบลอัสรี ซึ่ง “ที่ผ่านมาก็มีการเอาใบปลิวมาโปรยมาปิดหน้าบ้านว่าห้ามไปให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ไม่อย่างนั้นจะถูกเล่นงาน” (닝, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 เมษายน 2556) ส่วนนายระมัน นายก อบต.อัสรี กล่าวว่าที่ผ่านมามี “สายงาน” มาพูดคุยด้วย เขากล่าวว่าเขาให้ความร่วมมือเจ้าหน้าที่รัฐตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งดูเหมือน “สายงาน” จะเข้าใจ ขณะที่บางกรณีเป็นการข่มขู่เชิงสัญลักษณ์ ดังกรณี “ดาบแข็ง” ซึ่งเป็นตำรวจประจำอยู่ที่ จ.สตูล และมักเดินทางมาเยี่ยมบ้านช่วงสุดสัปดาห์ ทว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบได้ไม่นานได้มีบุคคลนำถุงใส่ข้าวสารและไข่พร้อมข้อความข่มขู่แขวนไว้หน้าบ้านที่สาวหลังที่เขาพัก โดยข้าวสารและไข่เป็นสิ่งของที่คนมลายูมุสลิมนำติดมือไปช่วยงานศพ

ส่วนบุคคลทั่วไปไม่ได้รับคำขู่จากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมากนัก เว้นแต่เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมหรือให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐอย่างออกนอกหน้า หรือต้องสงสัยว่าทำงานหรือว่าเป็นสายให้กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งในกรณีหลังมักถูก “เก็บ” มากกว่าจะได้รับการขู่หรือตักเตือน ซึ่งส่งผลให้คนลาเม็งไม่กล้าฝ่าฝืน เพราะกลัวถูกฆ่าตายโดยไม่สามารถเอาผิดได้ อำนาจเหนือชีวิตของผู้ก่อความไม่สงบจึงวางอยู่บนความสามารถในการสังหาร ลงทัณฑ์ และจัดระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบเช่นกรณีกำนันเปาะนิ

⁷ ที่ผ่านมาผู้นำทางการเมืองจำนวนหนึ่งถูกสังหารเพราะต่อต้านผู้ก่อความไม่สงบ ดังกรณีผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 จำนวน 2 คน คนแรก “ประกาศจุดยืน” ให้ผู้ก่อความไม่สงบไป “เล่น” ที่อื่น ส่งผลให้ผู้ก่อความไม่สงบโกรธแค้นและประกาศว่าจะ “เอา” เขาหากว่าเขายังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากนั้นไม่นานเขาถูกยิงเสียชีวิตบริเวณใกล้บ้านและเจ้าหน้าที่ลงความเห็นว่าเป็นฝีมือผู้ก่อความไม่สงบ ส่วนคนที่สองถูกยิงเสียชีวิตบริเวณบ้านสะตอซึ่งอยู่ติดกับหมู่ 2 เจ้าหน้าที่ลงความเห็นว่าเป็นฝีมือผู้ก่อความไม่สงบเช่นกัน

อย่างไรก็ดี อำนาจเหนือชีวิตของผู้ก่อความไม่สงบต่างออกไปในแง่ที่มีฐานของความชอบธรรมด้วย คือ การปลดปล่อยคนมลายูมุสลิมจากการกดขี่ของ “สยาม” ซึ่งนอกจากปรากฏในใบปลิวแล้ว การสร้างภาพของความชอบธรรมดังกล่าวยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการชักชวนคนเข้าร่วม ดังที่นายนิกล่าวว่าเขาเคยถูกเพื่อนชักชวนเข้าร่วมการเคลื่อนไหว โดย “ตอนแรกเขามาชวนคุยโน่นคุยนี่ก่อน ต่อมาเขาก็เล่าประวัติศาสตร์ปัตตานีให้ฟังว่าเมื่อก่อนเป็นของคนนาย [คนมลายู] แล้วถูกพวกชีแย [คนสยาม] มาแย่งไป เขาเล่าว่าพวกชีแยรังแกคนนายยังงี้ แล้วก็ว่าศาสนาอิสลามถูกทำยังงี มาเล่าอยู่สองสามครั้งแล้วก็ชวนให้ผมกับน้องเข้าร่วมเพื่อต่อสู้กับพวกชีแย ถ้าผมรับปากพวกเขาก็จะพาไปซุ่มเป้าะ [กล่าวคำสาบาน]ว่าจะซื้อสัตย์ต่อขบวนการแล้วก็ปิดเรื่องนี้เป็นความลับ จากนั้นก็จะพาไปฝึกในป่า ฝึกยิง วางระเบิด ฝึกเสร็จก็จะให้ลองทำงาน อย่างไปรอยตะปูเรือใบ จากนั้นก็ให้ทำงานใหญ่อย่างวางระเบิด ยิงคน” (นิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 5 ธันวาคม 2555)

ถึงแม้ว่านิปฏิเสธการชักชวนของเพื่อน โดยกล่าวว่าสิ่งที่เขาปฏิบัติอยู่คือการเป็นครูตาดิกาเป็นการทำเพื่อศาสนาอิสลามอยู่แล้ว แต่การที่ผู้ก่อความไม่สงบหยิบยกว่าคนมลายูและศาสนาอิสลามถูกกดขี่อย่างไรตลอดช่วงเวลาประวัติศาสตร์ “จับใจ” คนในพื้นที่ไม่น้อย ก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจแม้จะไม่เข้าร่วมในการ “ปลดปล่อย” ด้วยก็ตาม และส่งผลให้ฝ่ายความมั่นคงยังคงต้องจับตาการเคลื่อนไหวในพื้นที่อย่างใกล้ชิด

1.3 ทหาร

หลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ได้ไม่นาน ทหารเดินทางมาพบนายมานะซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ขณะนั้นอ้างว่ามีรายงานความเคลื่อนไหวของผู้ก่อความไม่สงบในเขตหมู่ 1 ฉะนั้นหมู่ 1 จึงควรถูกจัดประเภทเป็นหมู่บ้านสีแดงที่ต้องมีปฏิบัติการทางทหารเต็มรูปแบบ แต่นายมานะไม่เห็นด้วยเพราะเขาไม่เห็นการเคลื่อนไหว ทหารจึงเดิน

ทางกลับไป อย่างไรก็ตามสองวันต่อมาทหารได้ทำการตรวจค้นรถจักรยานยนต์ที่จอดริมถนนบริเวณหมู่ 1 อ้างว่าเพื่อตรวจสอบว่ามีใครไปรอยตะปูเรือใบบริเวณทางเข้าบ้านสะดาหรือไม่ นายมานะรู้ตบยั้งที่เกิดเหตุหลังทราบข่าว ทว่านอกจากไม่พบตะปูเรือใบตามที่ทหารกล่าวอ้าง เขายังถูกทหารใช้ปืนเล็งมายังศีรษะขณะพูดคุยด้วย เขาถามทหารว่าตะปูเรือใบอยู่ในไหน ทหารตอบว่าพวกเขาได้เก็บไปหมดแล้ว แม้ตำรวจจะยังไม่ได้เดินทางมาสอบสวนที่เกิดเหตุตามขั้นตอนก็ตาม นายมานะกล่าวว่าเขาไม่เชื่อคำพูดทหาร เพราะ “จริง ๆ แล้วทหารต้องการสร้างสถานการณ์มากกว่า จะได้เป็นข้ออ้างในการเข้ามาตั้งค่ายในพื้นที่” (มานะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 25 ตุลาคม 2555)

หลังจากนั้นทหารได้เดินทางมาพบนายมานะอีกครั้ง เพื่อประสานความร่วมมือในการตั้งค่ายทหารในเขตหมู่ 1 แต่นายมานะปฏิเสธด้วยเหตุผลเดิม ทหารจึงเดินทางกลับไปและไม่มาหานายมานะอีก อย่างไรก็ตามต่อมาประมาณกลางปี พ.ศ. 2550 มีการตั้งค่ายทหารในบริเวณสนามของโรงเรียนบ้านสะดาภายใต้การอำนวยความสะดวกของภารโรงซึ่งเป็น ชรบ. หมู่ 1 ด้วย ค่ายมีทหารประจำการประมาณ 80 นาย ในช่วงแรกพวกเขา “ศึกษาหมู่บ้าน” ด้วยการสอบถามข้อมูลครัวเรือนและหมู่บ้านควบคู่ไปกับการเดินลาดตระเวนไปตามถนนสายรามัน-มายอ ทว่าต่อมาพวกเขาปรับเปลี่ยนภารกิจเป็นการเดินลาดตระเวนในบางโอกาส ควบคู่ไปการตรวจค้นบ้านต้องสงสัย รวมทั้งให้บริการตรวจรักษาและแจกจ่ายเวชภัณฑ์แก่คนในพื้นที่เป็นครั้งคราว แต่ไม่ได้มีกิจกรรมจำพวก “ปฏิบัติการจิตวิทยา” ที่ใกล้ชิดคลุกคลีกับคนในพื้นที่

ทหารค่ายโรงเรียนบ้านสะดาปฏิบัติการในพื้นที่ประมาณ 4 ปีก่อนจะถอนตัวออกไปภายใต้นโยบายหน่วยงานความมั่นคงที่ต้องการกันโรงเรียนออกจากอันตราย ต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2556 ได้มีการตั้งค่ายทหารแห่งใหม่ขึ้นในตำบลอัสรี โดยทหารได้เข้ามาปรับปรุงกรม

ยางพาราในเขตหมู่ 2 ที่ถูกทิ้งร้าง เนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ขายผลผลิตเป็น “ขี้ยาง” ทหารจึงประสานกำนันและนายก อบต.อัสรี ขอให้โรงมยางพาราเป็นค่ายทหารชั่วคราว ในเบื้องต้นนายกฯ ไม่เห็นด้วยเพราะบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่คนนำวัวควายรวมถึงสัตว์เลื้อยประเภทอื่นมาเลี้ยงในช่วงน้ำท่วม เพราะเป็นพื้นที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง เขาเห็นว่าควรจัดให้มี “ประชาคม” สอบถามความเห็นจากคนในพื้นที่ก่อน อย่างไรก็ตามหลังจากที่ความเห็นของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง นายกฯ จึงประสานให้ทหารกับเจ้าของที่ดินได้พบปะเจรจากัน ทหารเสนอว่าจะจ่ายค่าเช่าให้เจ้าของที่ดินเดือนละ 3,000 บาท เจ้าของที่ดินตอบตกลงเพราะไม่สามารถปฏิเสธได้แม้จะไม่ยินดีก็ตาม

ค่ายโรงมยางพารามีทหารประจำการประมาณ 100 นาย ส่วนใหญ่เป็นทหารบก แต่บางครั้งมีทหารพรานมาสมทบ ปฏิบัติการของทหารค่ายนี้คล้ายคลึงกับทหารค่ายโรงเรียนสะดา จะต่างกันตรงที่ว่าทหารค่ายนี้ทำการลาดตระเวนเข้มขันกว่า นอกจากนี้ ทหารในค่ายประมาณ 10 นายได้ใช้โรงเรียนตาดิกาภายในมัสยิดลาเม็งเหนือเป็นที่พักชั่วคราวอยู่ระยะหนึ่งท่ามกลางความไม่เห็นด้วยของคนในพื้นที่ พวกเขาใช้ศูนย์เด็กเล็ก ห้องเรียน ห้องพัสดุ และห้องครัวเป็นที่หลับนอนตอนกลางคืนและออกไปในตอนเช้าก่อนจะกลับมาในช่วงบ่าย นายนิ ครูตาดิกา กล่าวว่าแม้ตาดิกาไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่สามารถคัดค้านได้ นอกจากนี้ เขากล่าวว่าทหารยังมีรบกวนการเรียนการสอนด้วยการนำขนมหรือของเล่นมาแจกเด็กนักเรียนในชั้นเรียน และเขาก็ไม่สามารถห้ามปรามได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ท่อมาทหารนายหนึ่งยิงตัวตายในห้องน้ำของตาดิกา เขาจึงถือโอกาสช่วงที่ทหารส่วนที่เหลือไม่มาพักใหญ่ “เอากุญแจไปล็อกทุกห้องเพื่อป้องกันไม่ให้ทหารกลับมาใช้อีก” (นิ, การสื่อสารส่วนบุคคล 29 กันยายน 2556) และหลังจากนั้นก็ไม่มีทหารค่ายโรงมยางพารากลับมาใช้อาคารของตาดิกาอีก คงประจำการอยู่เฉพาะที่โรงมยางพารากับพักแรมในป่าเป็นครั้งคราว

ทหารเข้ามาตั้งค่ายและปฏิบัติการในพื้นที่ภายใต้กฎหมายพิเศษจำพวก พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และ พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่ง “อนุญาต” ให้เจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะทหารสามารถกระทำความผิดได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบหากเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ทหารจึงได้รับการจัดวางไว้นอกกฎหมายอย่างถูกกฎหมาย และส่งผลให้พวกเขามีสภาพเป็นองค์อธิปัตย์ (Sovereign) ในพื้นที่ ซึ่งคนลาเมืองตระหนักในสถานะดังกล่าวของทหารเป็นอย่างดี ดังคำกล่าวของดาแมะที่ว่า “เราจะไปทำอะไรทหารเค้าได้ กฎหมายคุ้มครองเขาอยู่ อย่างตอเยะถูกทหารยิงตายในสวนยางเพราะเข้าใจผิด แต่ก็ฟ้องร้องอะไรไม่ได้ หรืออย่างตากใบคนตายตั้งเยะเยะ แต่ศาลก็บอกว่าทหารไม่ผิด เพราะว่าอยู่ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายว่าไว้อย่างนั้นเราจะทำอะไรได้” (ดาแมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557)

เพราะเหตุนี้ คนลาเมืองโดยทั่วไปจึงไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับทหาร นอกจากเป็นเพราะไม่ต้องการถูกเพ่งเล็งจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังเป็นเพราะความหวาดกลัวที่พวกเขามีต่อทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือทหารพรานซึ่งมักเดินลาดตระเวนตอนกลางคืนในสวนยางพารา พวกเขากลัวว่าวันหนึ่งอาจจะถูกทหารพรานยิงเสียชีวิตไม่ว่าจะด้วยความเข้าใจผิดหรือเพื่อสร้างสถานการณ์โดยที่ไม่สามารถเอาผิดได้ หลายคนจึงเลือกไปกรีดยางให้เข้าชั้นเพื่อหลบเลี่ยงการเผชิญกับทหารพราน ดังกรณีนายมะที่ว่า “ตอนนี้มะกลัวมากเวลาไปตัดยาง กลัวไปเจอทหารพราน บางทีเราก็มั่นใจว่าพวกนี้จะเข้าใจผิดยิงเราหรือเปล่า มะเลยไปตัดยางตอนเช้าดีกว่าจะได้เห็น เพราะเกิดถูกยิงอะไรขึ้นมาก็อะไรไม่ได้” (มะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 13 สิงหาคม 2555)

อย่างไรก็ดี ถึงแม้คนลาเมืองโดยทั่วไปไม่มีความหวาดกลัวทหาร แต่ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏเหตุว่ามีใครถูกข่มขู่คุกคามหรือว่าสังหาร

โดยทหารด้วยวิธีอื่นกริต ความสัมพันธ์ระหว่างคนลาเม้งกับทหารค่อนข้างห่างเหินและมีลักษณะเป็นทางการ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะทหารที่ตั้งค่ายและปฏิบัติการในพื้นที่ไม่ได้เน้นการสร้างความปลอดภัยติดสนิทสนมกับคนในพื้นที่ภารกิจหลักคือการเดินลาดตระเวนไปตามถนนใหญ่ โดยอาจแวะพักทักทายพูดคุยกับคนในพื้นที่บ้างแต่ก็เป็นเพียงช่วงสั้นๆ นอกจากนี้ ถึงแม้ทหารให้การสนับสนุนกิจกรรมทั้งในเชิงสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ แต่มักเป็นในลักษณะเป็นครั้งคราว ไม่ต่อเนื่อง ขณะเดียวกันทหารพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาประจำการในพื้นที่ในระยะเวลาค่อนข้างสั้นจึงไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับคนในพื้นที่ รวมทั้งไม่สามารถสถาปนาตนเองขึ้นมาให้เป็นที่น่าเกรงขามต่อคนในพื้นที่ได้ ความหวาดกลัวที่คนลาเม้งมีต่อทหารจึงไม่ได้เป็นตัวบุคคลเหมือนกรณีก้านันเปะนิหรือผู้นำทางการคนอื่น หากแต่เป็นในเชิงองค์กรหรือสถาบันที่มีกฎหมายรองรับ

1.4 ผู้ประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย

ลาเม้งเป็นพื้นที่ที่ธุรกิจผิดกฎหมายเฟื่องฟู โดยเฉพาะน้ำต้มใบกระท่อมซึ่งมีผู้ผลิตและจำหน่ายหรือ “เถ้าแก่น้ำกระท่อม”^๘ ประมาณ 4 ราย รายใหญ่สุดมีชื่อว่านายแวง เขาเป็นคนลาเม้งโดยกำเนิด ทว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2548-2551 เขาไปเช่าสวนยางพาราตัดที่ อ.เบตง จ.ยะลา เพราะเห็นว่าสามารถทำรายได้ดีกว่า จากนั้นในปี พ.ศ. 2552 เขาเลิกอาชีพดังกล่าวด้วยเหตุผลไม่แน่ชัดและกลับมาอยู่บ้านที่ลาเม้งเหนือ ในช่วงแรก

^๘ ถึงแม้ว่าน้ำต้มใบกระท่อมไม่ได้เป็นธุรกิจผิดกฎหมายที่เฟื่องฟูในลาเม้งอีกต่อไปหลังจากมีการตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ยกเลิกพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 สามารถใช้ประโยชน์ได้ ไม่ผิดกฎหมาย แต่ “เถ้าแก่น้ำกระท่อม” จำนวนหนึ่งนอกจากยังคงประกอบธุรกิจต่ออย่างเปิดเผย บางรายได้หันไปประกอบธุรกิจผิดกฎหมายประเภทอื่นที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า โดยเฉพาะยาเสพติด เช่น ยาบ้า แม้จะไม่คึกคักเท่ากรณีน้ำต้มใบกระท่อมก็ตาม

เขาประกอบอาชีพเหมือนคนทั่วไป ทว่าหลังจากนั้นลักพาเขาได้เป็นลูกน้อง “เถ้าแก่น้ำกระต้อม” ในหมู่บ้านก่อนจะผันตัวมาเป็น “เถ้าแก่น้ำกระต้อม” รายใหญ่ที่สุดในลาแม็ง (รวมถึงในตำบลอัสรี) ในช่วงที่กิจการเฟื่องฟู เขาใช้ใบกระต้อมสดวันละประมาณ 10 กิโลกรัม ซึ่งรถกระบะขับมาส่งจากภาคใต้ตอนบน มียอดขายประมาณวันละ 30,000 บาท ลูกค้าเฉลี่ยวันละประมาณ 50 คน มีลูกน้องประมาณ 10 คน ทั้งในส่วนของผลิต การจัดซื้อ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวกลูกค้าในการต้อนน้ำกระต้อม (แหว, การสื่อสารส่วนบุคคล 24 ตุลาคม 2555)

นายแหวเป็นคนโง่ฟางและมักพกปืนคาร์ไบน์ติดตัว เขาเคยกล่าวอย่างเดือดดาลในที่สาธารณะหลังจากตำรวจเข้าตรวจค้นจับกุม กิจการน้ำต้อนใบกระต้อมของเขาว่าจะเล่นงานคนที่แพร่พรายเรื่องนี้ให้ ตำรวจรู้ ไม่นับรวมกรณีที่เขาให้ลูกน้อง “สังสอน” เด็กวัยรุ่นคนหนึ่งจนอาการสาหัสเพราะสงสัยว่าเด็กวัยรุ่นคนดังกล่าวขโมยยาแก้ไอ (ส่วนผสมน้ำต้อนใบกระต้อม) ของเขาไปขาย นายแหวรวมถึง “เถ้าแก่น้ำกระต้อม” คนอื่นจึงไม่ใช่บุคคลที่คนลาแม็งต้องการจะขัดแย้งด้วยแม้พวกเขาไม่ต้องการให้มีการผลิต และจำหน่ายน้ำต้อนใบกระต้อมในพื้นที่ เพราะเชื่อว่าเป็นที่มาของการลักเล็ก ขโมยน้อยและทำให้บุตรหลานของพวกเขาเสียคน

ดังกรณีสดาง เขาถามผู้วิจัยด้วยความวิตกกังวลหลังจาก “เถ้าแก่น้ำกระต้อม” คนหนึ่งโทรศัพท์มาแจ้งเขาว่าพบผู้วิจัยบริเวณริมแม่น้ำขณะที่เขากำลังทำ “ธุรกิจ” อยู่ ว่า “คุณจะถูกที่นี่อีกนานไหม ถ้าจะอยู่อีกนานคุณอย่าไปแถวนี้อีก เพราะไม่งั้นผมจะเดือดร้อนไปด้วย พวกนั้นคิดว่าคุณเป็นสายตำรวจ ไปหาชาวบ้านน้ำกระต้อม แล้วเดี๋ยวเขาคิดว่ผมมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ผมขอไปด้วย เตรียมชุดหลุมศพฝังตัวเองได้เลย” (สดาง, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 กุมภาพันธ์ 2552) เขามีสีหน้าคล้ายความวิตกกังวลลงหลังจากผู้วิจัยรับปากว่าจะไม่ไปบริเวณดังกล่าวอีก ขณะที่ผู้นำฝ่าย

ปกครองส่วนใหญ่เลือกสร้างทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นเพราะไม่ต้องการมีปัญหากับ “เถ้าแก่น้ำกระท่อม” รวมถึงวัยรุ่นที่เป็นลูกค้า ดังกรณีนายมานะ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ที่กล่าวว่า “เรื่องใบกระท่อมในหมู่บ้านนี้ยอมรับว่ามี เวลาตำรวจกับอำเภอถามเราตอบว่ามีให้พวกเขามาจับได้เลย แต่ว่าเราจะไม่เป็นคนจับเอง เพราะว่าไม่ต้องการให้พวกวัยรุ่นไม่ชอบหน้า พวกนั้นมาทำลายข้าวของเราได้ถ้าเราไปแจ้งความหรือไปจับเอง เรามีธุรกิจของเราอยู่ เลยไม่อยากไปมีเรื่องตรงนั้น” (มานะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 13 สิงหาคม 2555)

ในทำนองเดียวกัน นายนัง กำนันตำบลอัสรีกล่าวว่า ปัญหาที่เขากังวลมากที่สุดไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับผู้ก่อความไม่สงบแม้แต่ตำบลอัสรีเป็นหนึ่งในสองตำบลใน อ.รามัน ที่ถูกจัดเป็นพื้นที่สีแดง หากแต่เป็นปัญหาน้ำท่วมใบกระท่อม เพราะแม้เขาสามารถห้ามไม่ให้มีการผลิตและซื้อขายน้ำดื่มใบกระท่อมในเขตหมู่ 3 ที่เขาเป็นผู้ใหญ่บ้านได้สำเร็จระดับหนึ่ง ทว่าในเขตหมู่อื่นโดยเฉพาะหมู่ 1 หรือบ้านลาเม็งที่มีการผลิตและขายน้ำดื่มใบกระท่อมมากที่สุดเขาไม่สามารถทำอะไรได้มากนักแม้จะแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เข้มงวดกวดขันกับเรื่องนี้ไปหลายครั้งแล้วก็ตาม เพราะว่า “ผู้ใหญ่เขาก็ทำอะไรไม่ค่อยได้เพราะพวกนั้นไม่เชื่อแก แล้วผู้ใหญ่มั่นก็ชนไม่ไหวหรอก ถ้าจะแก้เรื่องนี้ให้ได้ก็ต้องให้อำนาจเรามากขึ้น มีคน มีอาวุธ แต่ถ้าอย่างนี้เราไม่กล้าชนกับพวกเขาหรอก ขึ้นไปประกาศชน พวกพวกคนมาล้อมบ้านก็จับแล้ว” (นัง, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 เมษายน 2556)

ทั้งนี้ นอกจากบุคลิกภาพ สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ “เถ้าแก่น้ำกระท่อม” โดยเฉพาะนายแวนเป็นบุคคลที่คนลาเม็งโดยทั่วไปหรือแม้กระทั่งผู้นำทางการไม่ต้องการมีปัญหาด้วยเป็นเพราะพวกเขาเชื่อว่านายแวนมีเส้นสายโยงใยกับเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะทหาร ซึ่งนายแวนยืนยันด้วยตนเอง และไม่ว่าความข้อนี้อาจจริงเท็จอย่างไร เขามักหลุดรอดจากการตรวจค้นจับกุมเป็นส่วนใหญ่ ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

เข้าวันหนึ่งนายแวซึ่งจักรยานยนต์มาจอดที่ศาลาริมถนน และขึ้นไปนั่งเล่นตามลำพัง สักครู่มีเด็กหนุ่ม 2 คนซึ่งจักรยานยนต์ซ้อนกันมาจอดที่ศาลาแล้วขึ้นไปนั่งคุยกับเขา คนหนึ่งเป็นอดีตคนไทยพุทธที่เข้าอิสลามได้ไม่นาน ปัจจุบันพักอยู่บ้านบาโระซึ่งอยู่ถัดไป ส่วนอีกคนเป็นเด็กหนุ่มลาเม็งเหนือ ทั้งสองเป็นลูกน้องนายแว ในช่วงแรกพวกเขาคุยกันเรื่องสัพเพเหระ ทว่าต่อมากพวกเขาเหลือบมองทางขวามือเป็นระยะคล้ายกับกำลังเฝ้ารออะไรบางอย่าง สักพักมีขบวนรถกระบะและรถจักรยานยนต์ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรรามันเคลื่อนมา โดยขณะที่ขบวนรถตำรวจเคลื่อนผ่านบริเวณศาลาทั้งนายแวและลูกน้องพากันหัวเราะอย่างสนุกสนาน พวกเขาตั้งใจคุยเล่นต่อสักพักก่อนจะแยกย้ายกันไปคนละทาง ส่วนขบวนรถตำรวจหยุดจอดบริเวณหน้าบ้านนายแว ก่อนจะกระจายกำลังตรวจค้นทั่วบริเวณ จากนั้นพวกเขารวมตัวกันและขึ้นรถกลับโดยไม่ได้มีการจับกุมใครหรือยึดสิ่งใดมาด้วย คนลาเม็งที่อยู่ในเหตุการณ์เล่าว่าตำรวจมาตรวจจับน้ำดื่มใบกระท่อมในหมู่บ้านโดยเฉพาะของนายแวแต่คว้าน้ำเหลว เนื่องจากนายแวไหวตัวทัน เพราะเขาได้รับการแจ้งเตือนจากทหารพรานที่เขาจ่ายเงินให้ การที่เขามานั่งคุยเล่นที่ศาลากับลูกน้องคนสนิทตั้งแต่เข้าจึงเป็นเสมือนการเยาะเย้ยตำรวจที่ไม่สามารถทำอะไรเขาได้

การติดสินบนข้างต้นอาจทำให้ดูเหมือนว่าความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับน้ำดื่มใบกระท่อมเป็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวของเจ้าหน้าที่รัฐ “นอกแถว” ทว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวซับซ้อนกว่าการติดสินบน ทั้งนี้ก็เพราะว่าลูกค้าน้ำดื่มใบกระท่อมจำนวนหนึ่งคือทหารที่มาประจำการในพื้นที่ บางครั้งพวกเขาซื้อน้ำดื่มใบกระท่อมแล้วไปดื่มบริเวณชายป่ากันเองหรือดื่มร่วมกับเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้าน บางครั้งก็ซื้อกลับไปดื่มในค่ายทหาร โดยอาจมีเด็กวัยรุ่นหรือชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านร่วมดื่มด้วย ในแง่หนึ่งการดื่มน้ำดื่มใบกระท่อมร่วมกับเด็กวัยรุ่นและชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านเป็นพฤติกรรมของทหาร

“นอกแถว” แต่ในอีกแง่พฤติกรรมดังกล่าวอาจเป็นส่วนหนึ่งของการหาข่าว เนื่องจากเด็กวัยรุ่นที่ร่วมดื่มน้ำต้มใบกระท่อมกับทหารบางคนกล่าวว่าบางครั้งทหารสอบถามพวกเขาเกี่ยวกับเรื่องราวในหมู่บ้านโดยเฉพาะในส่วนของผู้อุบัติกรรมภัย ไม่สงบ อีกทั้งพวกเขายังมักได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานในการดำเนินกิจกรรมของทหารด้วย ดังกรณีนายไซฟอนที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับหมวดค่ายทหารในโรงเรียนบ้านสะดาให้เป็นผู้รวบรวมรายชื่อเด็กผู้ชายในหมู่บ้านที่ไม่ได้เรียนหนังสือให้ไปเข้าค่ายฝึกอบรมอาชีพของทหารที่ จ.อยุธยา เขาไม่เพียงแต่เคยติดยาบ้าอย่างรุนแรงถึงขั้นทำร้ายตนเองและผู้อื่น หากแต่ยังเป็นบุตรคนโตของนายแฉะ จึงส่งผลให้อำนาจเหนือชีวิตของนายแฉะมีความแข็งแกร่งเพิ่มขึ้นอีกทาง เพราะอิงกับอำนาจเหนือชีวิตของทหารที่วางอยู่บนกฎหมายพิเศษดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

2. การบ่มเพาะบุคคล

2.1 พลเมืองรัฐ

การบ่มเพาะพลเมืองรัฐจากคนในพื้นที่มีทั้งที่เป็นลักษณะทั่วไปและที่เป็นลักษณะเฉพาะ ที่เป็นลักษณะทั่วไปนอกจากที่ผ่านโรงเรียนแล้ว ที่สำคัญได้แก่รัฐพิธีที่จัดเป็นกิจวัตร ซึ่งผู้นำทาง การ กลุ่มจัดตั้ง รวมถึงนักเรียนมักถูกกำหนดให้เข้าร่วม ดังพิธีวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม 2555 ซึ่ง อบต.อัสรี เข้าร่วม ณ ศาลาการประชุมที่ว่าการอำเภอราษีไศล พิธีเริ่มต้นเวลาประมาณ 9:00 น. นายอำเภอถวายความเคารพพระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นตัวแทนหน่วยงานเดินมาถวายพานพุ่มต่อหน้าพระบรมสาทิสลักษณ์ตามลำดับ ตัวแทนของ อบต.อัสรี ประกอบด้วยปลัดตำบลและเจ้าหน้าที่ อบต. อีก 2 คน หลังจากการถวายพานพุ่มเสร็จสิ้น นายอำเภอกล่าวำนำการถวายพระพรพร้อมทั้งขอพรพระสยามเทวาธิราชให้ปกป้องคุ้มครองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นผู้เข้าร่วมร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ฟังของ

แผ่นดิน และสดุดีมหาราชา ก่อนที่หัวหน้าส่วนราชการจะถ่ายภาพหมู่กับนายอำเภอและแยกย้ายกันกลับ

ส่วนการบ่มเพาะพลเมืองรัฐที่มีลักษณะเฉพาะมักจัดโดยทหาร ดังกรณีงาน “วันผนีกำลังเพื่อหมู่บ้านสันติสุข: ไม่สนับสนุนการก่อความไม่สงบ” ซึ่งจัดโดยหน่วยเฉพาะกิจทหารพรานที่ 41 ณ บริเวณมัสยิดบ้านสะตอ ซึ่งผู้นำทางการ กลุ่มจัดตั้ง ครู และนักเรียน⁹ ในตำบลอัสรีได้รับคำสั่งให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง โดยหลังจากพลโทกลสิกร ศิริศรี ผู้บัญชาการกองกำลังผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร 43 (พตท. 43) ประธานในพิธีเดินทางมาถึง กำนันและนายก อบต.อัสรี พร้อมนายอำเภอราแมน และผู้นำทางการคนอื่นซึ่งตั้งแถวอรับได้เดินนำพลโทกลสิกรไปยังปะรำพิธี จากนั้นนายก อบต.อัสรี ได้กล่าวรายงานความเป็นมาและวัตถุประสงค์การจัดงาน ซึ่งเน้นย้ำการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการนำความสงบสุขกลับมา จากนั้นเด็กนักเรียนหญิงขึ้นร้องเพลงภาษามลายู ตามด้วยพลโทกลสิกรมอบประกาศนียบัตรและธงชาติแก่ผู้นำทางการ ผู้นำศาสนา และผู้อำนวยการโรงเรียนในฐานะที่สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ ก่อนที่กำนันจะนำผู้เข้าร่วมกล่าวคำปฏิญาณว่า “ข้อหนึ่ง ข้าจะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ [...] ข้อสอง ข้าจะปกป้องหมู่บ้านและชุมชนด้วยการไม่สนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้บริสุทธิ์ ข้อสาม ข้าจะช่วยเหลือและ

⁹ ทั้งนี้ นักเรียนมักได้รับการเยี่ยมเยียนหรือว่าสนับสนุนโดยทหารในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานวันเด็ก ทหารมักนำสิ่งต่าง ๆ มามอบให้เด็กนักเรียน ดังกรณีงานวันเด็กวันที่ 12 มกราคม 2556 ที่โรงเรียนบ้านลาเม็ง ทหารจากค่ายโรงเรียนบ้านสะดาได้เดินทางมากับรถหุ้มเกราะและรถกระบะ จากนั้นพวกเขาได้ทยอยขนสิ่งของมาภายในอาคารครูพิธีกรได้ประกาศขอบคุณพวกเขา โดยระหว่างที่ทหารกำลังทยอยขนสิ่งของมาภายในอาคารครูพิธีกรได้ประกาศขอบคุณทหาร จากนั้นครูใหญ่ได้ถ่ายรูปมอบสิ่งของจากทหารเป็นที่ระลึก ก่อนที่ทหารจะหักท่ายและพุดคุยกับเด็กนักเรียนแล้วเดินทางไปมอบสิ่งของให้กับโรงเรียนอื่นต่อ

ร่วมมือกับผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐในการแก้ปัญหาความไม่สงบ [...] ข้อสี่ ข้าจะปกป้องบุตรหลานจากยาเสพติด” หลังกล่าวคำปฏิญาณ ผู้เข้าร่วมลุกขึ้นยืนร้องเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงสดุดีมหาราชา จากนั้นพลโททศกรรณดิษฐ์ทักทายผู้เข้าร่วม ขณะที่ทหารพรานดำเนินกิจกรรมสันตนาการบนเวที ก่อนที่ผู้เข้าร่วมจะรับประทานอาหารเที่ยงซึ่งผู้จัดเตรียมไว้ และพลโททศกรรณรวมทั้งคณะผู้ติดตามเดินทางกลับ

พิธีทั้งสองมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือบ่มเพาะพลเมืองรัฐ พิธีแรกมีจุดเน้นที่พระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นหนึ่งในสามอุดมการณ์รัฐ (ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) และด้วยความที่พระมหากษัตริย์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของอุดมการณ์รัฐ การที่พิธีเน้นการบ่มเพาะพลเมืองที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์จึงเป็นการบ่มเพาะพลเมืองรัฐที่สำคัญในหน้าที่ในเวลาเดียวกัน ส่วนพิธีที่สองมีจุดเน้นที่การเป็นพลเมืองรัฐ ซึ่งนอกจากจะมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ยังมีหน้าที่ปกป้องหมู่บ้านของตนจากผู้ก่อความไม่สงบซึ่งเป็นศัตรูของรัฐด้วยในเวลาเดียวกัน

อย่างไรก็ดี การบ่มเพาะพลเมืองรัฐของพิธีทั้งสองไม่ประสบความสำเร็จ สดาง รองนายก อบต.อัสรี กล่าวขณะขับรถกลับว่างาน “วันพ่อ” ปีนี้มีผู้นำทางการมาร่วมเยอะเนื่องจากนายอำเภอบังคับให้มา เพราะ “งานอย่างนี้หากไม่มีการบังคับก็ไม่มีความหมายหรอก เสียเวลา แต่ปีนี้เขาบังคับเป็นพิเศษ ถ้าไม่มาเดี๋ยวหาว่าไม่ให้ความร่วมมือหรือเป็นอีกฝ่าย” (สดาง, การสื่อสารส่วนบุคคล 5 ธันวาคม 2555) นอกจากนี้ เขากล่าวว่าเขารู้ว่าคำว่า “ข้าวรพุทธเจ้า” ในเพลงสรรเสริญพระบารมีและ “ข้าพระพุทธเจ้า” ในเพลงสดุดีมหาราชาแปลว่าอะไร และการกล่าวคำเหล่านี้ในเพลงผิดหลักศาสนาอิสลาม แต่ไม่สามารถพูดอะไรได้ เขาต้องการให้ผู้นำทางการไปแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ “ก็ไม่มีใครกล้า เพราะกลัวถูกกล่าวหาว่าไม่มีความจงรักภักดีและจะเดือดร้อน จึงแต่ได้ทน ๆ กันไป” (เพ็งอ่าง) โดยแยง สมาชิก อบต. หมู่ 1 กล่าวว่าเขานิ่งเฉยระหว่างประกอบพิธีทาง

พุทธศาสนาและร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี (แยง, การสื่อสารส่วนบุคคล 18 มีนาคม 2556) ขณะที่มื่อลา สมาชิก อบต. หมู่ 1 อีกคนกล่าวว่าเขานิ่งเฉยหรือไม่ก็เอ่ยนามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอิสลามแทน (มื่อลา, การสื่อสารส่วนบุคคล 14 เมษายน 2557)

เช่นเดียวกับพิธีปฏิญาณตน นายระมัน นายก อบต. อัสรี กล่าวว่าทหารพรานนำคำกล่าวรายงานมาให้เขาก่อนเริ่มงานเล็กน้อยทำให้เขาไม่มีเวลาฝึกซ้อมและส่งผลให้อ่านตะกุกตะกัก ส่วนเนื้อความของคำกล่าวรายงานจะเป็นอย่างไรเขาไม่ได้ใส่ใจ เพราะเป็นเพียงการอ่านตามที่ทหารเขียนมา นอกจากนี้ เขากล่าวว่า “ถึงอย่างไรก็ต้องอ่านอยู่ดี ปฏิเสธไม่ได้ เดี่ยวจะหาว่าเราไม่ให้ความร่วมมือ” (ระมัน, การสื่อสารส่วนบุคคล 3 กรกฎาคม 2552) เช่นเดียวกับสดาง เขากล่าวว่าหากเป็นไปได้เขาไม่ต้องการมางานนี้ แต่ไม่สามารถปฏิเสธได้เพราะไม่แล้วจะถูกมองว่า “หัวรุนแรง เป็นพวกต่อต้านรัฐ” (สดาง, การสื่อสารส่วนบุคคล 3 กรกฎาคม 2552) ขณะที่มื่อลากกล่าวว่าเขาไม่ได้ร่วมตอนกล่าวคำปฏิญาณตน โดยเขา “ไปอยู่ที่แม่ครัวทำอาหารกัน เพราะไม่อยากกล่าวคำปฏิญาณอะไรก็ไม่รู้” (มื่อลา, การสื่อสารส่วนบุคคล 3 กรกฎาคม 2552) ส่วนกะเต๊ะ อสม. กล่าวว่าเธอให้ความร่วมมือกับทหารตามหน้าที่ และ “จริง ๆ แล้วจำไม่ได้ว่าตอนนั้นพูดอะไรไป เขาให้พูดอะไรก็พูดไป” (กะเต๊ะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 3 กรกฎาคม 2552)

ทั้งนี้ สาเหตุที่การบ่มเพาะพลเมืองรัฐในรัฐพิธีทั้งสองไม่ประสบผลสำเร็จส่วนหนึ่งเป็นเพราะขัดกับสำนึกในตัวตนของคนลาเม็งที่เข้าร่วม เพราะศาสนาที่เป็นองค์ประกอบของอุดมการณ์รัฐและในพิธีคือศาสนาพุทธ ขณะที่คนลาเม็งนับถือศาสนาอิสลาม พวกเขาจึงไม่ปฏิบัติตามหรือปรับเป็นการแสดงตัวตนในฐานะที่เป็นมุสลิมแทนในช่วงที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ การบ่มเพาะพลเมืองรัฐที่ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาจึงเป็นเงื่อนไขหรือช่องทางให้คนลาเม็งสร้างตัวตนของพวกเขาในฐานะมุสลิมขึ้นมาในเวลาเดียวกัน

2.2 “มุสลิมฟาตอนี”

ขณะขึ้นต่อการบ่มเพาะพลเมืองโดยรัฐ คนลาเม็งขึ้นต่อการบ่มเพาะมุสลิมโดยผู้ก่อความไม่สงบ ทั้งนี้ แม้คนมลายูมุสลิมในพื้นที่มีความเคร่งครัดศรัทธาในศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นจากกระแสความตื่นตัวในศาสนาอิสลามในช่วงก่อนหน้า แต่เหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ได้ทำให้ความเป็นมุสลิมมีความแหลมคมยิ่งขึ้น เพราะผู้ก่อความไม่สงบอาศัยศาสนาอิสลามเป็นเครื่องเหนี่ยวนำหรือสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวแทนที่จะเป็นอุดมการณ์ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์เหมือนเช่นขบวนการมลายูแยกดินแดนในช่วงก่อนหน้า ดังที่พบหนังสือ *Berjihad di Patani* ในเสื้อผู้เสียชีวิตในมัสยิดกรือเซะวันที่ 28 เมษายน 2547 (Sugunnasil, 2006: 125) นอกจากนี้ ในช่วงแรกของการเกิดเหตุการณ์มักมีการไปรยไปปลิวบริเวณศาลาริมทางหรือบนถนนในบ้านลาเม็ง ไปปลิวจำนวนหนึ่งเรียกร้องให้ “มุสลิมฟาตอนี” พลีชีพเพื่อศาสนา ดังที่ไปปลิวชื่อ “ระวังอันตราย” ระบุว่า

“ระวัง! มุสลิมฟาตอนี จากวันนี้ไปเจ้าต้องระวังและเตรียมพร้อม เพราะศัตรูกาฟิรซีแยะจะโจมตีเราด้วยวิธีการรุนแรงอย่างไม่ปราณี [...] เราไม่อาจปล่อยให้พวกมันทำสิ่งนี้และเราไม่ทำอะไร เราจำเป็นต้องทำสิ่งนี้กับพวกมัน ถ้าเราฆ่า เราฆ่าเพื่ออัลเลาะห์ และถ้าหากเราถูกฆ่าขอให้เป็นการตายเพื่ออัลเลาะห์ ตะอาลา

ผู้พิทักษ์ประชาชน”

นอกจากนี้ ไปปลิวจำนวนหนึ่งข่มขู่มุสลิมที่ประพฤติผิดศาสนารวมถึงให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ดังที่ไปปลิวชื่อ “การลงโทษ” ระบุว่า

- “1. ร่วมมือกับรัฐบาล (ตาย)
 2. คนที่ศาสนาเกลียด (ตาย)
 3. ห้ามทำสิ่งที่ศาสนาห้าม ถ้าหากเจ้ายังทำสิ่งนั้น (ตาย)
- อย่าคิดว่าสามารถหลบหนีดวงตาแห่งการไล่ล่าได้”

นอกจากนี้ คนลาเม็งโดยเฉพาะคนที่ป็นเจ้าหน้าที่ถูกผู้ก่อความไม่สงบข่มขู่เป็นการเฉพาะ ดังกรณี “ดาบแข็ง” ที่ถูกขู่ให้ลาออกจากตำรวจ ซึ่งน้องชายของเขาเล่าว่า “ตอนเข้ามีใบปลิวแปะหน้าร้านน้ำชาที่สาวกับลุงใส่ไข่กับข้าวสาร ใบปลิวเขียนว่าพี่ชายที่เป็นตำรวจที่สตุลเป็นเหมือนหมาไทยเพราะทำงานรับใช้คนไทย มันบอกด้วยว่าพี่ชายทรยศพี่น้องมุสลิมและบอกให้แกลาออกจากตำรวจ ไม่อย่างนั้นจะถูกฆ่า ไข่ต้มและข้าวสารเป็นสัญลักษณ์ความตาย ในสามจังหวัดคนเอาไปช่วยงานศพ ผมงับพี่สาวแล้วก็ญาติๆ มาคุยกันแล้วโทรไปบอกพี่ชายว่าไม่ต้องกลับมาบ้านวันเสาร์อาทิตย์อีก ก็ไม่ได้มาอยู่เป็นปีสองปีหลังเหตุการณ์นั้น” (ดาแม่ะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 6 ธันวาคม 2555)

ขณะเดียวกันคนลาเม็งมักได้ยินข่าวลือเกี่ยวกับข้อห้ามที่ยึดโยงกับศาสนาอิสลาม ดังกรณีการห้ามทำงานในเช้าวันศุกร์ด้วยเหตุผลที่ว่าขัดหลักศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสำคัญ 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 คนลาเม็งได้ยินข่าวลือว่าผู้ก่อความไม่สงบห้ามทำงานในเช้าวันศุกร์ ไม่ว่าจะเป็นการตัดยางพาราหรือว่าการขายน้ำชาและอาหาร แต่พวกเขาไม่สู้จะเชื่อนักส่วนใหญ่ยังคงไปตัดยางตามปกติ เช่นเดียวกับร้านน้ำชาและร้านอาหารริมถนนที่ยังเปิดขายตามปกติ อย่างไรก็ตามในช่วงเดือนกันยายน 2555 เกิดข่าวลืออีกครั้งว่ามีใบปลิวสั่งห้ามทำงานในเช้าวันศุกร์ไปรยตามบริเวณต่างๆ พร้อมกับเกิดเหตุการณ์กราดยิงคนในร้านน้ำชาเสียชีวิต ส่งผลให้คนลาเม็งส่วนใหญ่เกิดความหวาดกลัวและปฏิบัติตาม ดังกรณีแดมะ ที่ว่า “มันไม่ได้มีแค่ใบปลิว มันยังกราดร้านค้าที่เปิดเช้าวันศุกร์ แล้วมีคนตายด้วย เขาเล่าว่ามีคนชูดำมากับรถปิคอัพ จอดรถถามหน้าร้านค้าที่เปิดเช้าวันศุกร์ว่ารู้จักโกเดไหม แล้วก็ถลกเสื้อขึ้นโชว์ปิ่น คือโกเดคือปือเดที่แปลว่าปิ่น หรือบางทีก็มาจอดรถหน้าร้านแล้วถามว่ามีซูปหนูไหม คือเขาลือว่าถ้าไม่เชื่อพวกนั้นจะฆ่าแล้วก็ตัดหู อย่างร้านแม่กับร้านพี่สาวนี่หยุดเลย กลัว คนที่เคยตัด

ยางตอนเช้าวันศุกร์ก็หยุดกันเกือบหมดเพราะกลัว” (ดาแม่ะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 6 ธันวาคม 2555)

อย่างไรก็ดี คนลาเม้งจำนวนหนึ่งไม่ได้ปฏิบัติตามข้อห้ามในข่าวลือดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพวกเขาไม่เชื่อว่าผู้ก่อความไม่สงบเป็นผู้สั่งห้ามจริง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพวกเขามีความจำเป็นในการหาเลี้ยงชีพ ขณะที่อีกส่วนเป็นเพราะพวกเขาเห็นว่าไม่มีข้อห้ามดังกล่าวในศาสนาอิสลาม ดังที่แดมอ กรรมการมัสยิดลาเม้งใต้ กล่าวว่าเขาและภรรยาซึ่งเป็นครูสอนอัลกุรอานยังตัดยางในวันศุกร์ตามปกติแม้มีข่าวลือว่าผู้ก่อความไม่สงบห้าม เพราะเขาเห็นว่า “ในอัลกุรอานบอกแค่ให้เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการไปละหมาดที่มัสยิดตอนเที่ยงวันศุกร์ แต่ไม่ได้ห้ามทำงาน” (แดมอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2557) การบ่มเพาะ “มุสลิมฟาดอนี” โดยอาศัยศาสนาอิสลามของผู้ก่อความไม่สงบจึงไม่ได้ราบรื่นเสียทีเดียว

2.3 บริวาร

ด้วยเหตุที่บ้านลาเม้งอยู่ภายใต้ “การปกครอง” ของกำนันเปะนิ คนลาเม้งจึงขึ้นต่อการบ่มเพาะบริวารของเขา โดยเฉพาะผู้นำทางการ นอกจากนี้เป็นเพราะพวกเขาได้รับการสนับสนุนจากกำนันเปะนิในการเข้าสู่ตำแหน่งหรือเป็น “เด็กกำนัน” ยังเป็นเพราะพวกเขามีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ ซึ่งเป็นประเด็นที่กำนันเปะนิให้ความสนใจมากที่สุด พวกเขาถูกมอบหมายให้ “เป็นหูเป็นตา” แทนกำนันเปะนิ เช่น ดาแม่ะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 กล่าวว่ากำนันเปะนิให้เขารายงานทันทีหากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ (ดาแม่ะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 25 ตุลาคม 2557) ขณะที่ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ต้องรายงานสถานการณ์ในพื้นที่ให้กำนันเปะนิทราบเป็นระยะในฐานะที่เขาเป็น “คนคุม” ชรบ. ในเขต อ.รามัน (เมะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 มกราคม 2556) นอกจากนี้ ลาซอ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 กล่าวว่าหลังจากพิธี

ฝั่งศพนายอิงที่สุสานบ้านยะตอนกลางคืน เช้าวันรุ่งขึ้นกำนันเปาะนีให้ลูกน้องโทรศัพท์มาสอบถามว่ามีเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านไปร่วมพิธีฝังศพจำนวนเท่าใด เขาตอบว่าไม่มาก เพราะเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านรู้ว่าเขาจับตาอยู่ พร้อมกับฝากลูกน้องกำนันเปาะนีแจ้งให้กำนันเปาะนีทราบว่าจะสามารถสบายใจได้เพราะเขาคุมสถานการณ์ในพื้นที่อยู่ (ลาซอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 ตุลาคม 2556)

สาเหตุที่กำนันเปาะนีให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ความไม่สงบไม่ได้เป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมืองหรือความรักชาติเท่ากับความโกรธแค้นส่วนตัว ลาซอกล่าวว่ากำนันเปาะนีมีความเจ็บแค้นนายอิงเป็นอย่างมาก เนื่องจาก “ลูกน้องของแกทั้งฝ่ายปกครอง อส. ชรบ. ตายด้วยฝีมือเบคแฮมดำ [นายอิง] แกว่าเบคแฮมดำถ้าไม่ตายด้วยเจ้าหน้าที่ก็ต้องตายกับแก แล้วแกว่าต่อให้จับเป็นเบคแฮมดำได้ ตีตักออกมาแกก็จะเก็บเอง คือนอกจากลูกน้องของแกแล้วแกเชื่อว่าเบคแฮมดำมีส่วนลอบฆ่าแกด้วย” (ลาซอ, การสื่อสารส่วนบุคคล 23 ตุลาคม 2556)

คนลาเม็งโดยทั่วไปไม่ได้สัมพันธ์กับกำนันเปาะนีโดยตรงและไม่มีโอกาสได้พบเขาบ่อยนัก แต่ก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนตาม “ระเบียบ” ของเขาเช่นกัน เช่น ไม่ไปเที่ยวเล่นเรื่อยเปื่อยในเขตตำบลละลา เพราะไม่แล้วจะถูกคนของเขาเข้ามาประกบในทันที หรือหากเดินทางด้วยรถยนต์ติดฟิล์มดำผ่านหน้าบ้านเขาก็ต้องลดกระจกลงให้เห็นหน้า และห้ามกลับรถบริเวณหน้าบ้านเขา กล่าวกันว่าครั้งหนึ่งคนขับรถบรรทุกต่างถิ่นกลับรถหน้าบ้านเขาแล้วถูกเขาออกมายิงปืนไล่จนขับรถหนีแทบไม่ทัน นอกจากนี้คนลาเม็งต้องเชื่อฟังเขา ดังกรณีที่นายมานะ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ในขณะนั้นมีแผนขุดคูชลประทานในเขตพุนและคนลาเม็งที่เป็นเจ้าของที่ดินและได้รับผลกระทบออกมาต่อต้านรวมถึงเรียกร้องให้นายมานะลาออก ทว่า “ผู้ใหญ่มานะไปขอให้กำนันเปาะนีมาช่วยเพราะว่ารู้จักกัน กำนันมาคุยถึงที่แล้วบางทีก็เรียกบางคนไปคุยที่บ้านแกด้วย ชาวบ้านก็เลยต้องยอม” (สดาง, การสื่อสารส่วนบุคคล 5 ธันวาคม 2556)

อย่างไรก็ดี คนลาเมืองไม่ได้สยบยอมกำนันเปาะนิโดย
คุษณี เช่น มานกล่าวว้างถึงแม่อิทธิพลของกำนันเปาะนิแผ่มาถึงลาเมือง แต่
“คนลาเมืองไม่ค่อยสวามิภักดิ์แก่เท่าไร คือคนที่นี่เป็นคนรักอิสระ ไม่
ชอบอยู่ใต้อิทธิพลของใคร ถึงจะไม่ต่อต้านกันอย่างออกนอกหน้า” (มาน,
การสื่อสารส่วนบุคคล 24 ตุลาคม 2556) ซึ่งการที่คนลาเมืองไม่ไปชมดังดุก
และไม่ร่วมขบวนแห่งานแต่งงานหลานสาวกำนันเปาะนิตาม “คำเชิญ” ซึ่ให้
เห็นว่าพวกเขาไม่ได้ยินยอมพร้อมใจเป็นบริวารกำนันเปาะนิเสียทีเดียว

2.4 เพื่อนบ้าน

“เถ้าแก่น้ำกระท่อม” เป็นบุคคลที่คนลาเมืองต้องอยู่
ด้วยในชีวิตประจำวัน พวกเขาวาง “ระเบียบ” ให้คนลาเมืองเป็น “เพื่อนบ้าน”
ที่ดี คือ ไม่สอดรู้สอดเห็นหรือแพร่พรายธุรกิจของพวกเขาให้เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่ง
ส่วนใหญ่คนลาเมืองปฏิบัติตาม เช่น นายมะกล่าวขึ้นเมื่อเห็นเด็กวัยรุ่นชาย
2 คนในชุดนักเรียนอาชีวศึกษาขี่รถจักรยานยนต์ผ่านศาลาหน้าบ้านที่เขาและ
คนอื่นนั่งคุยกันอยู่ก่อนจะลับหายเข้าไปในซอยว่าเด็กเหล่านี้หนีเรียนมาซื้อ
น้ำกระท่อมดื่มกัน เขากล่าวว่าน่าสงสารผู้ปกครองเด็กเหล่านี้ที่ทำงานหาเงิน
ส่งเสียให้ลูกได้เรียนหนังสือ และพูดกับตัวเองว่าโชคดีที่มีแต่ลูกสาวมิฉะนั้นก็
ต้องคอยกังวลว่าลูกจะติดน้ำต้มใบกระท่อมหรือไม่ และเมื่อสอบถามว่าเหตุ
ใดจึงไม่หาทางยับยั้ง เขาตอบว่า “อย่าว่าแต่ไปหยุดพวกนี้เลย แค่ทำท่าอยาก
รู้อยากเห็นก็โดนพวกนี้มองแล้ว ต้องทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ เขาจะทำอะไรก็ปล่อย
ให้เขาทำไป” (มะ, การสื่อสารส่วนบุคคล 15 เมษายน 2556)

นอกจากนี้ หากเกิดการตรวจค้นจับกุมธุรกิจน้ำต้มใบ
กระท่อมและนายแวงแสดงความเกรี้ยวกราด คนลาเมืองส่วนใหญ่จะนิ่งเฉย
เช่น สายวันหนึ่งตำรวจทำการตรวจค้นจับกุมธุรกิจน้ำต้มใบกระท่อมใน
หมู่บ้าน สามารถยึดอุปกรณ์และรถจักรยานยนต์ได้ แม้จะไม่สามารถจับกุม
ผู้เกี่ยวข้องได้ ตกเย็นนายแวงซึ่งถูกยึดอุปกรณ์และรถจักรยานยนต์เดินเข้ามา

ในร้านน้ำชาด้วยท่าทางฉุนเฉียวและกล่าวเสียงดังว่าอย่าให้เขารู้ว่าใครเป็นคนแจ้งตำรวจมิฉะนั้นเขาจะ “เอาเรื่อง” ให้หนัก ก่อนจะเดินจากไปท่ามกลางความเงิบของคนในร้าน จากนั้นสักพักคนในร้านคนหนึ่งกล่าวว่าอาจไม่ใช่คนในหมู่บ้านแจ้งความ อาจเป็นสายข่าวรายงาน ขณะที่อีกคนกล่าวว่าอาจเป็นเพราะนายแวจ่าย “ค่าผ่านทาง” ให้ตำรวจไม่ทั่วถึง ตำรวจบางหน่วยจึงเข้ามาทำการตรวจค้น เป็นเหมือนการส่งสัญญาณให้นายแวจ่าย “ค่าผ่านทาง” ให้กับตำรวจหน่วยนั้นด้วย

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ได้แก่น้ำกระท่อมโดยเฉพาะนายแวจะเป็นบุคคลที่ไม่ควรทำหายหรือปะทะด้วย แต่ยกเว้นการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างนายแวกับคนลาเม้งเป็นไปในลักษณะปกติ เขามักซื้อถักรยานยนต์ไปเติมน้ำชาและทานอาหารเช้าที่ร้านน้ำชา ไปละหมาดที่มัสยิดในเที่ยงวันศุกร์ รวมทั้งยังมักนั่งคุยเล่นบนศาลาริมถนนกับคนอื่น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนลาเม้งจำนวนหนึ่งเป็นญาติเขาและมีบทบาทสำคัญในลาเม้ง นอกจากนี้ เพราะความที่เขามิรายได้สูงกว่าคนลาเม้งโดยทั่วไป เขาจึงมักถูกร้องขอให้บริจาคในกิจกรรมสาธารณะหรือส่วนรวมอยู่เสมอ ดังกรณี “บุญละยียูป” เขาเป็นหนึ่งในผู้รับปากว่าจะสนับสนุนเงินค่าจ้างคณะดังคุทหลังได้รับการร้องขอ เขาจึงเป็นอำนาจเหนือชีวิตที่คนลาเม้งสามารถอิงอาศัยได้ในบางกรณี

3. “บุญละยียูป”: การสร้างตัวตนและแสดงศักยภาพพระทำการผ่านองค์อธิปัตย์

ยียูปมีลูกสี่คน คนโตสองคนเป็นผู้ชาย คนเล็กสองคนเป็นผู้หญิง นอกจากการประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว ความปรารถนาของยียูปที่มีต่อลูกทั้งสี่คนคือการได้จัด “บุญละ” หรืองานเลี้ยงที่ยิ่งใหญ่ให้กับพวกเขา ซึ่งสามารถกระทำได้ในสองโอกาส คือ พิธีสิบและงานแต่งงาน อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่พิธีสิบมีความเกี่ยวเนื่องกับศาสนาอิสลาม การจัดพิธียิ่งใหญ่

และมีกลิ่นอายธรรมเนียมมมลายูอาจดูไม่เหมาะสมเมื่อคำนึงถึงการเป็น “แขก” หรือผู้นำการแสวงบุญที่เมกะของเข่า แต่หากจะรอให้ลูกสาวสองคนโตพอที่จะแต่งงาน เขาเกรงว่าตนเองจะมีอายุมากเกินไปกว่าจะมีกำลังวังชาจัดงานใหญ่ได้ ฉะนั้น เมื่อทราบข่าวหลานสาวซึ่งอยู่ต่างหมู่บ้านจะแต่งงาน เขาจึงอาสาเป็นเจ้าภาพในทันที และเป็นเหตุให้งานแต่งงานนี้เป็นที่เรียกขานกันในพื้นที่ว่า “บูโละยิยุป”

ยิยุปกล่าวว่าเขาต้องการให้งานแต่งงานหลานสาวของเขายิ่งใหญ่ที่สุดในละแวกนี้ตั้งแต่เคยมีมา นับตั้งแต่จำนวนแขกหรือที่เขาตั้งเป้าไว้ประมาณ 3,000 คน ซึ่งมาจากทั้ง “สามจังหวัดชายแดนใต้” และบางพื้นที่ของจังหวัดสงขลาและสตูลซึ่งธุรกิจทัวร์แสวงบุญของเขาครอบคลุม ขณะเดียวกันเขาต้องการให้พิธีแต่งงานเป็นไปตามธรรมเนียมมมลายูอย่างเต็มรูปแบบ จึงมอบหมายให้มาน ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมมมลายู เดินทางไปซื้ออุปกรณ์พิธีแต่งงานที่ประเทศมาเลเซียมาดบแต่งประดับประดา ไม่นับรวมการให้ “คนในวงการ” ไปติดต่อดังดูทคณะ Blue Star ที่มีชื่อเสียงที่สุดในชายแดนภาคใต้ มาแสดงเพื่อเสริมความยิ่งใหญ่ให้กับงานอีกทาง

นอกจากนี้ ยิยุปเห็นว่างานแต่งงานจะยิ่งใหญ่ได้จะต้องมีบุคคลที่เป็นที่เคารพนับหน้าถือตามาร่วมเป็นเกียรติด้วย เขาจึงหารือกับมารดาและนำสาวว่าควรจะเชิญใครมาเพื่อการนี้ และคำตอบที่ได้คือก้านัน เปาะนิ เพราะ “ในรามันแล้วก็อำเภอรอบๆ แคว้นนี้ไม่มีใครใหญ่หรือว่าดั่งเกินแเก” (ยิยุป, การสื่อสารส่วนบุคคล 20 ตุลาคม 2556) ในตอนแรกเขาไม่ค่อยเห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ เพราะความที่ก้านันเปาะนิเป็นคนเจ้าอารมณ์ แต่หลังจากที่มารดาและนำสาวคะยั้นคะยอพร้อมรับปากว่าจะร่วมเดินทางไปด้วย เขาจึงตกลงไปแจกบัตรเชิญก้านันเปาะนิที่บ้าน

การแจกบัตรเชิญเป็นไปด้วยความราบรื่น ก้านันเปาะนิกล่าวแสดงความยินดีคู่บ่าวสาวกับมารดา ยิยุป แต่ไม่ยืนยันว่าสามารถไปร่วมงานได้

เขากล่าวว่าหากไม่สามารถไปได้ก็จะให้ภรรยาไปแทน มารดาเยี่ยปกล่าวว่า หากสุดวิสัยก็ไม่ใช่ไร แต่เธออยากจะให้ก้านนเปาะนีไปร่วมงานมากเพราะ จะเป็นเกียรติกับคู่บ่าวสาวและวงศ์ตระกูลของเธอ พวกเขาสอบถามสารทุกข์ สுகดิบกันประมาณสิบนาทีก่อนที่ฝ่ายเยี่ยปจะลากลับโดยที่เยี่ยปแทบไม่ได้ กล่าวอะไรในระหว่างการเดินทางสนทนา เยี่ยปกล่าวในระหว่างเดินทางกลับว่า เขาเองก็เสียดายเหมือนกับมารดาและน้าสาวหากก้านนเปาะนีไม่สามารถ มาร่วมงานได้ พวกเขาได้แต่รอดูว่าก้านนเปาะนีจะมาหรือไม่หรือว่าเขาจะ ส่งใครมาเป็นตัวแทนในวันงาน

ในวันงานระหว่างที่แขกกำลังทยอยเดินทางกันมาเป็น จำนวนมากจนกระทั่งโต๊ะเก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้ไม่พอและการจราจรบนถนน เป็นอัมพาตประมาณหนึ่งกิโลเมตร รถยนต์อเนกประสงค์ติดฟิล์มทึบคันหนึ่ง แล่นมาจอดบริเวณงาน จากนั้นชายฉกรรจ์คนหนึ่งเดินลงมาพร้อมถามหา เจ้าภาพ เยี่ยปซึ่งเดินต้อนรับแขกอยู่ในงานจึงเดินไปพูดคุยด้วย ได้ความว่า ภรรยาก้านนเปาะนีเดินทางมาร่วมงานแทนก้านนเปาะนีซึ่งติดธุระสำคัญ เยี่ยปจึงเดินไปรับภรรยาก้านนเปาะนีซึ่งกำลังจะลงจากรถ เขากล่าวทักทาย ภรรยาก้านนเปาะนีพร้อมคนติดตามสองคน ก่อนจะเดินนำแขก “วีไอพี” กลุ่มนี้ไปยังโต๊ะรับประทานอาหารซึ่งได้จัดเตรียมไว้ให้เป็นการเฉพาะ

เยี่ยปกล่าวขอบคุณภรรยาก้านนเปาะนีที่เดินทางมาเป็นแขกในงาน เขานั่งคุยกับเธอที่โต๊ะสักพักแล้วเดินไปแจ้งให้โฆษกประจำงาน ประกาศว่าภรรยาก้านนเปาะนีมาร่วมงานแทนก้านนเปาะนีที่ติดธุระสำคัญ ไม่แล้วจะเดินทางมาด้วยตนเองเพราะเป็นญาติกับเจ้าภาพ โดยขณะที่โฆษก ประกาศแขกได้มองมายังโต๊ะที่ภรรยาก้านนเปาะนีนั่งอยู่กับคนติดตามใน ทำนองชื่นชม คนหนึ่งกล่าวว่าเพิ่งรู้ว่าเยี่ยปเป็นญาติก้านนเปาะนี และไม่เคย เห็นภรรยาคนใหม่ของเขามาก่อน ส่วนอีกคนกล่าวว่าน่าเสียดายที่ก้านนเปาะนี ติดธุระ ไม่อย่างนั้นคงได้มีโอกาสดูหน้าเขา สมกับความยิ่งใหญ่ของงาน ขณะที่

ียุ๊ปมีสิทธินำปาลาบลี้้มและภาคภูมิใจทั้งในขณะที่โฆษกประกาศและหลังจากที่ภรรยาทำนายเปะนิเดินทางกลับไปแล้ว

ียุ๊ปกล่าวในตอนกลางคืนขณะชมหนังตะลุงที่จ้างมาแสดงแทนดังดุดคณะ Blue Star ว่าถึงแม้ทำนายเปะนิไม่ได้มาร่วมงาน แต่การที่เขาส่งภรรยาพร้อมกับลูกน้องคนสนิทมาแทนก็ช่วยเสริมความยิ่งใหญ่ให้กับงานได้ไม่น้อย เขากล่าวว่าแขกคนหนึ่งกล่าวกับเขาว่าปกติทำนายเปะนิจะไม่ออกงานเพราะเกรงจะถูกลอบทำร้าย รวมทั้งจะไม่ส่งภรรยาเป็นตัวแทนไปร่วมงานพร่ำเพรื่อ ส่วนใหญ่จะให้ลูกน้องถือของไปแทน ฉะนั้น การที่ทำนายเปะนิส่งภรรยามาร่วมงานจึงหมายความว่าเขาเห็นว่างานนี้สำคัญ ียุ๊ปกล่าวต่อไปว่าถึงแม้ทำนายเปะนิจะเป็นเหตุให้เขาไม่สามารถว่าจ้างดังดุดคณะ Blue Star มาแสดงได้ แต่การที่ทำนายเปะนิให้ภรรยามาร่วมงานแทนก็ช่วยให้ “ปุโละียุ๊ป” มีความยิ่งใหญ่ได้ไม่แพ้กัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ียุ๊ปไม่ได้มองทำนายเปะนิเป็นเพียงผู้กดขี่ครอบงำที่หากไม่สยบยอมก็ต้องต่อต้านขัดขืน หากแต่มองเป็นแหล่งหรือช่องทางในการได้มาซึ่งศักยภาพที่จะกระทำการบรรลุผล และเขาไม่ได้มองการแสดงตนเป็นคนในอาณัติทำนายเปะนิว่าเป็นการยอมรับหรือซึมซับการกดขี่ไว้ภายใน หากแต่มองเป็นเงื่อนไขในการได้มาซึ่งความสามารถที่จะกระทำในสิ่งที่เขาต้องการ

สรุปองค์ความรู้ใหม่และอภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจเหนือชีวิตร่วมสมัยทำความเข้าใจอำนาจดังกล่าวต่างจากเดิมอย่างสำคัญ เพราะไม่ได้ทำความเข้าใจองค์อธิปไตยในฐานะผู้อยู่สูงสุดในระเบียบการเมืองหรือตามกฎหมาย หากแต่ในฐานะผู้อยู่ระหว่างระเบียบการเมืองหรือผู้สามารถยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นผู้สามารถสังหาร ลงทัณฑ์ และจัดระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งต่างขับเคลื่อน

ช่วงชิงกันในการบ่มเพาะหรือวางกฎเกณฑ์ลงบนบุคคล ขณะเดียวกันแนวคิด สภาวะตัวตนและศักยภาพพระทำการไม่ได้พิจารณาอำนาจเฉพาะในด้าน กตชีครอบำ เพราะเสนอว่ากลวิธีบ่มเพาะบุคคลเป็นเงื่อนไขหรือช่องทาง ให้บุคคลได้สร้างตัวตนขึ้นมาด้วยในเวลาเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถเกิดขึ้น ในเชิงบวก เพราะบุคคลสามารถอาศัยการยอมจำนนต่อองค์อธิปัตย์ในการ สร้างตัวตนและแสดงศักยภาพพระทำการของพวกเขาได้เช่นกัน

บทความอาศัยแนวคิดอำนาจอธิปัตย์ สภาวะตัวตน และ ศักยภาพพระทำการข้างต้นในการพิจารณาอำนาจเหนือชีวิตในจังหวัด ชายแดนใต้ที่ทวีความเข้มข้นขึ้นภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบระลอกใหม่ ทั้งในส่วนของการ ทหาร ผู้นำทางการ ผู้ก่อความไม่สงบ และผู้ประกอบการกิจ ผิดกฎหมาย โดยอำนาจอธิปัตย์ของทหารมาจาก “กฎหมายพิเศษ” ที่ วางทหารไว้ “นอกกฎหมายอย่างถูกกฎหมาย” และอำนาจนี้ส่วนหนึ่งได้ ถูกถ่ายโอนอย่างไม่เป็นทางการไปยังผู้นำทางการด้วยการ “อนุญาต” ให้ ละเมิดกฎหมาย หรือสั่งการ ลงทัณฑ์ และจัดระเบียบวินัยโดยไม่ต้องรับผิดชอบ เท่าที่สามารถรักษาระเบียบในพื้นที่ไว้ได้ รวมทั้งนำไปสู่อำนาจเหนือ ชีวิตของผู้ประกอบการกิจผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการติดสินบนเจ้าหน้าที่ “นอกแถว” หรือการเป็นแหล่งข่าวหรือแนวร่วมในปฏิบัติการด้านความมั่นคง ส่วนผู้ก่อความไม่สงบบอาศาสนาอิสลามในการสถาปนาอำนาจเหนือชีวิต คนมุสลิมและอาศัยการปลดปล่อยคนมลายูจากการกดขี่ของ “สยาม” ในการ สร้างความชอบธรรม

องค์อธิปัตย์เหล่านี้บ่มเพาะบุคคลด้วยกลวิธีแตกต่างกัน ทหาร รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบ่มเพาะพลเมืองรวมทั้งพลนิกรผ่านรัฐพิธี เป็นหลัก ตรงข้ามกับผู้ก่อความไม่สงบที่บ่มเพาะมุสลิมที่มีลักษณะต่อต้าน รัฐผ่านการตีความศาสนาอิสลาม ส่วนผู้นำทางการอาศัยการอุปถัมภ์ค้ำชู สร้างบริวารขึ้นมา ขณะที่ผู้ประกอบการกิจผิดกฎหมายใช้ความรุนแรงในการ

กำกับความประพฤติของบุคคล อย่างไรก็ตามก็ดี กลวิธีบีบเฉพาะบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ประสบความสำเร็จเสียทั้งหมด เพราะประสบกับการขัดขืนอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นเงื่อนไขให้บุคคลสร้างตัวตนที่แตกต่างขึ้นมาในเวลาเดียวกัน เช่น รัฐพิธีที่มีพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญกระตุ้นสำนึกความเป็นมุสลิมในผู้เข้าร่วมที่นับถือศาสนาอิสลาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นแหล่งอิงอาศัยในการได้มาและแสดงศักยภาพกระทำการของบุคคล ดังที่ “ยียูป” ยอมเป็นคนในอาณัติกำหนดเปาเนิเพื่ออาศัยอำนาจกำหนดเปาเนิในการสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับงานแต่งงานหลานสาวของเขา

อย่างไรก็ดี การสร้างตัวตนและการแสดงศักยภาพกระทำการผ่านองค์อธิปัตย์ในลักษณะเช่นนี้มีข้อจำกัด เพราะแม้จะเอื้อให้บุคคลสามารถกระทำการสัมฤทธิ์ผล แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับองค์อธิปัตย์ซึ่งมีลักษณะไม่สมมาตร และไม่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค เป็นธรรม และสันติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถคลี่คลายปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ได้ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใด การยุติเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดองค์อธิปัตย์ เช่น กฎหมายพิเศษ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้น และการผูกขาดความถูกต้องชอบธรรมจากศาสนา จึงเป็นความท้าทายทั้งในทางวิชาการและการเมือง

เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม (References)

ภาษาไทย

- ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ. (2551). “ปาเยาะห์เนาะยาดีนาญู” (มันยากที่จะเป็น
นาญู): ความเป็นชาติพันธุ์ ความหมาย และการต่อรองของมลายู
ในชีวิตประจำวัน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และรอมฎอน บันจอร์. (2556). ไฟใต้กับการเริ่มต้นภาพ
แห่งเดือนรอมฎอน 2556: ความรุนแรงที่ยืดเยื้อจะต้องถ่วงดุลด้วย
พลังสันติภาพเท่านั้น [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์]. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์
ภาคใต้.
- ศรีศักดิ์ วลลิโกดม. (2550). เล่าขานตำนานใต้. ศูนย์สันติศึกษาและการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาอังกฤษ

- Abuza, Zachary. (2003). *Militant Islam in Southeast Asia: Crucible of Terror*.
Lynne.
- Agamben, Giorgio. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*.
Translated by Daniel Heller-Roazen. Stanford University Press.
- _____. (2005). *State of Exception*. Translated by Kevin Attell. University
of Chicago Press.
- Anderson, Benedict. (1996). *Imagined Communities: Reflections on the Origin
and Spread of Nationalism*. Verso.
- Askew, Marc. (2007). *Conspiracy, Politics, and a Disorderly Border: the
Struggle to Comprehend Insurgency in Thailand's Deep South*.
East-West Center Washington, and ISEAS.

- _____. (2009). Landscape of Fear, Horizons of Trust: Villagers Dealing with Danger in Thailand's Insurgent South. *Journal of Southeast Asian Studies*, 40(1).
- Buur, Lars. (2005). The Sovereign Outsourced: Local Justice and Violence in Port Elizabeth. In Thomas Blom Hansen and Finn Stepputat (eds.), *Sovereign Bodies: Citizens, Migrants, and States in the Postcolonial World*. Princeton University Press.
- Che Man, and Wan Kadir. (1990). *Muslim Separatism: The Moros of Southern Philippines and the Malays of Southern Thailand*. Oxford University Press.
- Croissant, Aurel. (2005). Unrest in South Thailand: Contours, Causes and Consequences Since 2001. *Contemporary Southeast Asia*, 21(1).
- Dorairajoo, Saroja D. (2006). Khao Yam Violence: A Survey of Some of the Factors Contributing to the Violence in Southern Thailand. *Asian Cultural Studies Special Issue*, 15.
- Foucault, Michel. (1991). Governmentality. In Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller (eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. University of Chicago Press.
- _____. (1997). *Ethics: Subjectivity and Truth*. Edited by Paul Rabinow, translated by Robert Hurley et al. The New Press.
- Frisk, Sylva. (2009). *Submitting to God: Women and Islam in Urban Malaysia*. NIAS Press.
- Hansen, Thomas Blom, and Finn Stepputat. (2006). Sovereignty Revisited. *Annual Review of Anthropology*, 35.
- Hansen, Thomas Blom, and Finn Stepputat. (eds.). (2005). *Sovereign Bodies: Citizens, Migrants, and States in the Postcolonial World*. Princeton University Press.

- Jensen, Steffen. (2005). *Above the Law: Practices of Sovereignty in Surrey Estate*, Cape Town. In Thomas Blom Hansen and Finn Stepputat (eds.), *Sovereign Bodies: Citizens, Migrants, and States in the Postcolonial World*. Princeton University Press.
- Jitpiromsri, Srisompob, and Sobhonvasu, Panyasak. (2006). Unpacking Thailand's Southern Conflict: The Poverty of Structural Explanations. *Critical Asian Studies*, 38(1).
- Liow, Joseph Chinyong. (2006). International Jihad and Muslim Radicalism in Thailand?: Toward and Alternative Interpretation. *Asia Policy*, 2.
- Mahmood, Saba. (2005). *Politics of Piety: The Islamic Revival and the Feminist Subject*. Princeton University Press.
- McCargo, Duncan. (2006). Thaksin and the Resurgence of Violence in the Thai South: Network Monarchy Strikes Back? *Critical Asian Studies*, 38(1).
- _____. (2007). *Rethinking Thailand's Southern Violence*. Singapore University Press.
- _____. (2008). *Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand*. Cornell University Press.
- McNay, Louis. (2000). *Gender and Agency: Reconfiguring the Subject in Feminist and Social Theory*. Polity Press, Blackwell.
- Ong, Aihwa. (2003). *Buddha is Hiding: Refugees, Citizenship, the New America*. University of California Press.
- Pathmanand, Ukrist. (2006). Thaksin's Achilles' Heel: The Failure of Hawkish Approaches in the Thai South. *Critical Asian Studies*, 38(1).
- Sugunnasil, Wattana. (2006). Islam, Radicalism, and Violence in Southern Thailand: Berjihad di Patani and the 28 April 2004 Attacks. *Critical Asian Studies*, 38(1).

Unno, Anusorn. (2019). "We love Mr. King.": *Malay Muslims of Southern Thailand on the Wake of the Unrest*. ISEAS.